

D. S. KAREV

**NÕUKOGUDE KOHTU
ORGANISEERIMISE JA TEGEVUSE
DEMOKRAATLIKUD PRINTSIIBID**

**EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954**

1-20260v

D. S. KAREV

NÕUKOGUDE KOHTU
ORGANISEERIMISE JA TEGEVUSE
DEMOKRAATLIKUD PRINTSIIBID

*Teine,
ümbertöötatud ja parandatud
väljaanne*

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

TALLINN 1954

Originaali tiitel:

Д. С. Карев

Демократические основы организации и деятельности
советского суда

Государственное издательство юридической литературы
Москва 1954

Tõlkinud: V. Tomberg

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

24408

SISSEJUHATUS

Kommunistliku partei juhtimisel sammub nõukogude rahvas kindlalt teel kommunismile. Hoolitsus Nõukogude kodanike materiaalse ja kultuurilise elutaseme järjekindla tõstmise eest on kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse peaülesanne. NLKP Keskkomitee septembripleenumi (1953. a.) otsustes on märgitud, et «...kommunistliku ülesehitustöö programmi tähtsaimaks koostisosaks on meie maal sotsialistliku tööstuse kui rahvamajanduse juhtiva jõu võimsa kasvu baasil põllumajandussaaduste külluse loomise ülesande praktiline lahendamine. Praegustes tingimustes on see ülesanne kerkinud meie ette kui kõige aktuaalsem üldrahvalik ülesanne».

Põllumajanduse järsk tõus ja rahvatarbeesemete tootmise kasv kiirendavad meie edasiliikumist kommunismile. Peamiseks vahendiks kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel NSV Liidus on Nõukogude sotsialistlik riik.

Nõukogude riigi edasine tugevdamine, riigiaparaadi täiustamine ja tema töö parandamine on kommunistliku partei põhiülesanne. Riigiorganite tegevuses tõstetakse esiplaanile majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik töö, nõukogude seaduslikkuse tugevdamine, võitlus eraomanduslike igandite vastu, võitlus sotsialistliku omanduse edasise kindlustamise ja riikliku distsipliini tõstmise eest.

Kohus on üks Nõukogude riigi organitest. Nõukogude seaduslikkuse tugevdamise ülesanne, võitlus eraomanduslike igandite vastu, võitlus sotsialistliku omanduse edasise tugevdamise ja riikliku distsipliini tõstmise eest kõigil meie tegevusaladel on sotsialistliku õigusemõistmise organite põhiülesanneteks.

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 102. paragrahvile teostavad õigusemõistmist meie maal kohtud.

Sotsialistlik õigusemõistmine on riikliku tegevuse üks vormidest, mis seisab selles, et kohus arutab ja otsustab nõukogude seaduste alusel kriminaalkuritegusid ja kodanike, asutuste, ettevõtete ning organisatsioonide omavahelisi varalisi, tööalaseid ja iga liiki teisi vaidlusasju.

Sotsialistliku õigusemõistmise olemus seisab selles, et nõukogude kohus, tõmmates kaasa asjast huvitatud isikuid, otsustab kindlas, seadusega kehtestatud korras küsimuse, kuidas rakendada seadust konkreetsel juhtumil, ja sõltuvalt selle küsimuse otsustamisest kas tunnistab kohtualuse süüdi kuriteo kordasaatmises ning rakendab tema suhtes karistuse või mõistab ta kohtulikult õigeks, kas mõistab kostjalt välja hageja kasuks hagi summa või jätab hagi rahuldamata jne.

Kohus on riigiorgan, riik aga, nii nagu me teame, kujutab endast erilist mehhanismi valitseva klassi käes, mis organiseeritud sunni teel kindlustab selle klassi huvisid.

Valitsevale klassile sobiv ja kasulik kord kinnitatakse seadustega: «... tahe, kui see on riiklik, peab olema väljendatud seadusena, mille on kehtestanud võim; vastasel korral on sõna «tahe» tühine õhulainetus, mille on tekitanud tühi kõla»,¹ — märkis V. I. Lenin.

Nõukogude sotsialistlik õigus on nõukogude rahva — kommunismi ehitaja — seadusega väljendatud tahe. Üheks riigiorganiks, mis on võimeline sundima seadust täitma, on kohus.

Kõigis ekspluataatorlikes riikides (orjanduslikus, feodaal- ja kodanlikus riigis) olid ja on kohus ja seadus alati olnud töötajate rõhumise ja mahasurumise abinõuks.

Kohus kodanlikus riigis, samuti nagu kogu kodanlik riik tervikus, kaitseb kapitalistlikku eraomandust, kapitalistlikku korda, inimese ekspluateerimist inimese poolt.

«... peale nende otsese vaenlase — kapitalisti —» kirjutab J. V. Stalin, on kodanlikes riikides töölistel «... teine, veel valvsam vaenlane — kogu kodanluse klassi organiseeritud jõud, tänapäeva kapitalistlik riik oma sõjaväe, kohtu, politsei, vanglate ja sandarmeeriaga».²

Formaalselt on see kohus võrdne kõigile: kapitalistile ja töölisele, mõisnikule ja talupojale; tegelikult aga kujuneb kapitalistliku ühiskonna enda olemuse tõttu asi nii, et nime-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., Tallinn, 1954, lk. 72.

² J. V. Stalin, Teosed, 1. kd., Tallinn, 1952, lk. 15.

tatud kodanliku demokraatia hüvesid saab kasutada ainult see, kellel on võimalus selle eest maksta, see on, teiste sõnadega, valitseva klassi esindaja. Nii näiteks lubab kodanlike riikide seadus igaühele omada kaitsjat kohtus ja kindlustab kaitsjale õiguse osa võtta kohtulikust arutamisest. Seadus ei sisalda mingisuguseid reservatsioone selle kohta, et seda õigust võivad kasutada ainult kapitalistid ja mõisnikud. Kuid tegelikult tuleb selleks, et kaitsjat saada, tasuda väga suurt honorari. Seda võivad teha ainult rikkad. Varatu osutub kohtu ees kaitsetuks, mitte seepärast, et seadus võtab temalt õiguse kaitsele, vaid seepärast, et seda põhjustavad kapitalistliku ühiskonna tingimused.

Otsustav tähtsus on samuti ka sellel asjaolul, et kodanlikes maades kuuluvad kohtunikud ise valitsevasse, kapitalistide ja mõisnike klassi või on nendest majanduslikult sõltuvad, nendega kõigi oma huvidega seotud ja seetõttu ka kapitali agarad teenrid.

Sel kombel seisab kodanliku kohtu olemus selles, et ta kaitseb kodanluse huve, kuid püüab selle kaitse rõivastada säärasesse vormi, et näiks, nagu oleks kohus erapooletu ja seisaks väljaspool klassivõitlust. V. I. Lenin märkis, et kodanlik kohus «...mängis korra kaitsjat, kuid oli tegelikult ekspluateeritavate halastamatu mahasurumise pimedaks, peeneks tööriistaks, kaukamehe huvide kaitsjaks».¹

Rahvusvahelise reaktsiooni peamiseks kantsiks on tänapäeval Ameerika Ühendriigid. Töötajate kõige halastamatu ekspluateerimise ja teiste rahvaste röövimise teel on Ameerika Ühendriigid saavutanud kapitalistliku arenemise kõrge astme ning koos sellega muutunud maaks, kus kuristik ühelt poolt käputäie jultunuks muutunud, pahedest ja luksusest joovastunud miljonäride ja teiselt poolt igavesti äärmises viletsuses elama sunnitud tööliste miljoniliste hulkade vahel on kõige teravamini näha.²

Kuskil maailmas ei etenda varaline seisund nii suurt osa kui Ameerika Ühendriikides. Seepärast pole ka imestada, et vaene ja rikas ei ole Ameerika Ühendriikide kohtu ees võrdsed.

Silmapaistev ameerika advokaat Gerard Brandon kirjutas selle kohta juba 1910. aastal järgmist: «Seadus tagab igale kuriteos süüdistatule kiire ja erapooletu kohtu, eel-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., Tallinn, 1954, lk. 427.

² Vt. V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., Tallinn, 1954, lk. 480.

dades, et ta on süütu ja soovib oma süütust tõendada. Kui süüalune on vaene inimene, kel puuduvad mõjuvõimsad sõbrad, siis saab ta tavaliselt seda, mida seadus nagu tõotaks ühesugusel määral kõigile, s. t. juhul, kui ta süü on tõestatud, mõistavad vandekohtunikud ja seejärel ka kohus ta kiirelt süüdi ja määravad talle teenitud karistuse. Aga kui süüalusel on raha, sõpru, mõju seltskonnas, siis lülitatakse kogu see abinõude arsenal tegevusse. Asja ajamine antakse väleda ja osava (et mitte öelda häbematu) advokaadi kätte, algavad asjaarutamise edasilükkamised, kusjuures kasutatakse ära kõik seaduses ette nähtud venitamise võimalused; süüalune ise — oma raha, sõprade ja sidemete abil — jääb vabadesse (välja arvatud tapmises süüdistamise korral). Tema kaaslane — kehvik, keda süüdistatakse samasuguses kuriteos nagu tedagi, istub see-eest vanglas vahi all, sest tal pole võimalik sisse maksta tagatist. Venitamiste ja edasilükkamiste kestel aga võivad süüdistuse tunnustajad kas ära surra või kohtu piirkonnast ära sõita, kuriteo faktid ja asjaolud võivad teiste tunnustajate mälus tuhmuda, süüdistaja kannatus ja ind raugeda, ja kui lõppude lõpuks saabub kohtuliku asjaarutamise päev, siis vandekohtunikud, kes kaitsja poolt on osavasti välja valitud kõige vähem arukate ja kõige harimatumate isikute hulgast, kes ei ole suutelised tõendeid mõistma, kuulutavad talle verdikti «süütu». Ja kuigi vandemehed juhuse tõttu või olles teadlikud oma kohusest leidsid ta süüdi olevat, siis süüalune, kui tal on raha ja sõpru, kaebab otsuse peale edasi osariigi kõrgemasse kohtusse. Kõrgemas kohtus, ütlen ma kohtunikke austades ja neid mitte kritiseerides — kirjutab Brandon — tänu meie õigusemõistmise omapärasele süsteemile, mis on ehitatud pretsedentide kohustuslikkusele, kuuluvad süüdistus ja ringkonnakohtu tegevus ümberotsustamisele formaalselt, ning kui esimese instantsi kohus mingis vormilises küsimuses kohaldas seadust ebaõigelt, siis kasseeritakse tõsiasiadel põhinev süüdimõistev verdikt ja asi antakse uueks läbivaatamiseks uutele vandekohtunikele, mis tegelikult tähendab õigeksmõistmist.»¹

Ameerika Ühendriikide kohus on reaktsiooni üheks aktiivsemaks tööriistaks, üheks monopolistliku kapitali valitsemise ja ekspluaatorite ülevõimu säilitamise vahendiks.

Ameerika Ühendriikides ilmneb eriti selgesti kohtu sõltu-

¹ Ljublinski, Ameerika politsei, kohus ja vanglad, 1933, lk. 47 (v. k.).

vus mitte üksnes kogu kapitalistide klassist kui tervikust, vaid ka üksikutest monopolistliku kapitali ühendustest, kohalikes kohtutes aga isegi üksikutest suurtest ettevõtjatest.

Pangad, trustid ja teised kapitalistlikud ühendused, mõnikord aga ka kurjategijate-gangsterite organisatsioonid, kes maksavad seadusega nõutavad tagatised kohtuniku ametikohale kandideerivate isikute eest ja kannavad suuri kulusid valimiste organiseerimisel, kaasa arvatud ka valijate otsene äraostmine, näevad valitud kohtunikus oma agenti.

Ameerika kirjanik G. Seldes kirjutab selle kohta: «Kui see on õige, et olulist osa valimiskampaania ajal Ameerikas mängib raha, siis tuleneb sellest teine tõsiasi, et inimesed, kes esindavad seda raha, — väike rühm, mis koosneb düpoonidest, mellonitest, rokfelleritest ja teistest... — kontrollib poliitilist elu Ameerikas, Ameerika kongressi ja isegi presidenti.»¹

Seejuures tuleb märkida, et Ameerika Ühendriikides kasutatakse võitluseks progressiivsete organisatsioonide vastu gangsterite jõuke, ameerika kodanluse valitsevate ringkondade otsesest sidet bandiitlike organisatsioonidega, kohtu, prokuratuuri ja politsei sidemeid allmaailmaga.²

Kapitali müüdavad kreaatuurid — Ameerika Ühendriikide kohtunikud — on reaktsiooni nurjatud teenrid. Eriti agaralt jälitavad Ameerika Ühendriikides kohtunikud ja prokurörid kommuniste ja mitmesuguste progressiivsete organisatsioonide tegelasi, kaasa arvatud ka rahuliikumise pooldajad. Nii näiteks tallas kohtunik Medina, kes oli eesistujaks 1949. a. toimunud kommunistliku partei juhtide kohtuprotsessil, alatult jalge alla kõige elementaarsemad protsessireeglid, et sel teel saavutada kohtualuste süüdimõistmist. Asi läks isegi nii kaugele, et kohtunik Medina määras kohtualuste kaitsjatele vanglakaristuse «kohtule lugupidamatuse avaldamise eest» ja võttis seega kohtualustelt võimaluse ennast kaitsta.

1954. aastal mõistis kohus Washingtonis süüdi Ameerika Ühendriikide ja Kanada Rahvuste-vahelise Karusnaha- ja Nahatööstuse Töölise Ametiühingu esimehe Ben Goldi

¹ Georges Seldes, 1000 ameeriklast, 1948, lk. 207—208 (v. k.).

² Vt. selle kohta S. L. Seaves, Ameerika Ühendriikide kohus — imperialistliku reaktsiooni tööriist, NSV Liidu Teaduste Akadeemia väljaanne, 1951, ja «Organiseeritud kuritegevus Ameerika Ühendriikides» (Ameerika Ühendriikides avaldatud materjalide kogumik), 1953, Välismaise Kirjanduse Kirjastus.

ja karistas teda viieaastase vanglakaristusega ja suure rahatrahviga ainuüksi selle eest, et Gold «ei mõistnud hukka» töölislehe «Daily Workeri» sisu ja et seetõttu kohtu arvates tema vaated ei erine kommunistide vaadetest. Tuleb märkida, et Ben Gold tõendas kohtus vande all, et ta ei ole kommunistliku partei liige. Nagu sellest nähtub, teenivad ameerika kohtunikud agaralt kapitalistlikke monopole ja püüavad hirmutada Ameerika Ühendriikide progressiivseid tegelasi, et sundida neid loobuma töötajate eluliste huvide kaitsmisest.¹

Niisiis, me näeme, et pärast Teist maailmasõda on seaduslikkuse printsiip muutunud täiesti vastuvõtmatuks monopolistliku kapitali valitsevale ladvikule, eriti Ameerika Ühendriikides.

Teise maailmasõja tulemusel langes kapitalistlikust maailmast ära rida Kesk- ja Kagu-Euroopa maid, kes asusid sotsialismi teele. Tekkis Hiina Rahvavabariik, loodi Saksa Demokraatlik Vabariik. Asumaades ja sõltuvates maades kasvab rahvuslik vabadusliikumine, mis kutsub esile ärevust ja muret imperialismi leeris. Samal ajal ameerika monopolistid, kes rikastusid Teises maailmasõjas ja on huvitatud maksimaalsete kasumite saamisest, tugevdavad pealetungi töötajate elutasemele ja valmistavad ette uut maailmasõda, püüdes muuta kogu maailma oma asumaaks.

Imperialistid, kes ajavad teiste maade orjastamise avanüristlikku välispoliitikat, ei looda tavaliste abinõudega hoida oma maa töötajaid alluvuses. J. V. Stalin ütles: «Mitte ükski kapitalistlik riik ei saa tõsiselt sõdida, kui ta pole eelnevalt kindlustanud oma tagalat, ohjeldanud «oma» töölisi, ohjeldanud «oma» asumaid. Siit tuleneb kodanlike valitsuste poliitika järkjärguline fašiseerimine».²

See asjaolu põhjustab kohtu osatähtsuse üldist vähendamist politsei, sandarmeeria ja teiste administratiivorganite tähtsuse suurenemise arvel, missugused organid on palju painduvamad töötajatega arvete õiendamisel.

Kodanluse valitsev ladvik ei arvesta juba enam seda, et tal kõigil juhtumitel osutub võimalikuks kohtuga varjata oma klassihuviseid. Klassivastuolude teravnemine ja tööliklassi poliitilise aktiivsuse ning klassiteadvuse tõus teevad

¹ «Trud» 9. juulil 1954. a.

² J. V. Stalin, Teosed, 10. kd., Tallinn, 1950, lk. 273—274.

võimatuks ülesande kindlustada laialdastes rahvahulkades sedalaadi õigusteadvust, mis oleks meelepärane magnaatidele-monopolistidele. Samal ajal kasvab kõdunevas ja roiskuvast kapitalistlikus süsteemis üha rohkem otsese vägivalla osatähtsus. Sellise vägivalla teostamiseks on administratiivorganid sageli palju sobivamad kui kohus.

Kui XIX sajandil kodanlus püüdis kas või ainult väliselt näidata, et kohus on organ, mis kaitseb õiguskorda, siis tänapäeva kodanlikule riigile on omane õigusetuse ja omavoli režiim, varjamatu terror tööliste suhtes.

Ameerika Ühendriikides on seadusandlikus korras kehtestatud ja leiavad kasutamist drakoonilised abinõud niinimetatud «mittelojaalsete isikute» vastu, teostatakse küüniliselt rassilist diskriminatsiooni neegrite, indiaanlaste jt. suhtes. 1950. aasta septembris vastu võetud MacCarrani-Woodi seadus nõuab range karistuse ähvardusel kommunistliku partei kohustuslikku registreerimist, rajab kontsentratsioonilaagrid kommunistidele ja «kahtlastele» välismaalastele ja annab Ameerika ohrankale õiguse kohtuta arveid õiendada kõigi progressiivsete tegelastega juhul, kui president kuulutab välja, et Ameerika Ühendriigid on «kriitilises olukorras». Kogu kurikuulsa Föderalse Juurdlusbüroo, s. o. ohranka, laialdane võrk on reaktionäärade teenistuses nende võitluses progressiivsete ja demokraatlike jõudude vastu.

1954. aasta augustis kirjutas Ameerika Ühendriikide president Eisenhower alla Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei keelamise seadusele. Vastavalt sellele ilmselt fašistlikule seadusele kaotavad kommunistlik partei ja kõik tema osakonnad ning organisatsioonid kõik õigused ja privileegid ning puutumatus. Igat isikut, kes jääb edasi kommunistliku partei ridadesse pärast seda, kui seaduseprojekti vastuvõtmisest on möödunud 30 päeva, võidakse trahvida kümne tuhande dollari suuruse rahatrahviga ja karistada kümneaastase vanglakaristusega.

Ameerika Ühendriikide progressiivseid tegelasi jälitatakse kohtu poolt Smithi seaduse põhjal; vastavalt sellele seadusele võidakse igat isikut süüdi mõista «Ameerika valitsusele vaenuliku tegevuse» ettekäändel ja karistada kuni kümne-aastase vanglakaristusega. Ameerika kohtupraktika on näidanud, et «vaenulikuks tegevuseks» loevad kohtunikud osavõttu valitsevatele ringkondadele mittemeelepärastest miitingutest, rahupooldajate petitsioonidele allkirja

andmist, «progressiivsete» raamatute ja ajalehtede lugemist. Smithi seaduse põhjal heideti vanglasse Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei liidrid ja peaaegu kõik partei rajooniorganisatsioonide juhid. Ameerika Ühendriikide töötajad nimetasid selle seaduse «mõtete üle kontrolli sisseseadmise seaduseks».

Seadusetus, omavoli ja julm vägivald, mõnitamine ja piinamine, mida kasutavad politsei, salaluureorganid ja eradetektiivbüroode agendid — need ongi meetodid, mida kodanlus rakendab töölisliikumise mahasurumiseks.

Samal ajal, kui Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad kehtestavad reaktioonilisi seadusi võitluseks kommunistide ja kõigi progressiivsete tegelaste vastu, ei peanad üldse võitlust kriminaalkuritegevuse vastu, mis on äärmiselt laialdaselt levinud ja seejuures hästi organiseeritud. Süüdi mõistetakse peaaesjalikult üksikuid vargaid, röövleid ja mõrtsukaid, kes ei ole kurjategijate sündikaatide ja trustide liikmed; kurjategijate ühendused aga on tihedalt seotud nii kapitalistlike monopolidega kui ka kohtutega, prokuratuuri ja politseiga ning tegutsevad karistamatult.

Ameerika Ühendriikide valitsevate ringkondade poliitika, mis on suunatud julma terrorirežiimi kehtestamisele riigis, avas Föderaalsetele Juurdlusbüroole (ameerika ohrankale), politseiorganitele ja fašistlikele organisatsioonidele piiramatud võimalused vägivallatsemiseks.

Kohtunik Frank Oliver New Yorgist iseloomustas järgmiselt korda, mis kehtib tänapäeval Ameerika Ühendriikides: «Iga maja võib olla sissetungi ja läbiotsimise objektiks, olgu see siis päeval või öösel, ilma igasuguse orderita ja üldse ilma igasuguse põhjusega.»

Ikka laialdasemalt praktiseeritakse Ameerika Ühendriikides telefonikõnede pealtkuulamise süsteemi, kirjade salajast kontrolli, salakaebuste ergutamist. Tuntud saksa progressiivne tegelane Gerhard Eisler, kes pääses ameerika ohranka küüsis, kirjutas prantsuse ajalehes «France nouvelle»: «Telefonikõne, mille sisu on moonutanud salaja pealtkuulamise büroo agent — nimetatud büroo tegevus on Ameerikas igapäevaseks nähteks —, mõne väljenduse ebaõige tõlgitsemine, kirjas esinev rida või artikkel, mis äratas võimude kahtlust, tavaline salakaebus, mille on sepitse nud mingi müüdav lurjus (tänapäeva Ameerikas aga on

säärane isik «päevakangelane») — kõik see võib tuua kaasa katastroofi kogu teie elule.» Eisler teatas, et Föderaalse Juurdlusbüroo (FJB) hoones Washingtonis on ligi 60 miljonit igasuguseid salakaebusi, avaldusi ja teisi «dokumente», mis kompromiteerivad miljoneid Ameerika kodanikke.¹

Kodanlus, olles sunnitud varjama rahva ees, et kodanlik kohus on töörahvahulkade mahasurumise ja rõhumise organ, püüab äratada muljet, et kohus on demokraatlikult korraldatud. Rahva petmise eesmärgil räägitakse, et õigusemõistmisest võtavad osa avalikkuse esindajad vandemeeste näol, et kodanlik kohus olevat valitsusest sõltumatu, viidatakse kõigi kodanike «võrdsusele» jne.

Kodanlik demokraatia on alati olnud pettus. Kodanliku demokraatia põhialus — kõigi kodanike vormiline võrdsus — on kisendavas vastuolus kodanike tegeliku ebavõrdsusega.

«Kõneldakse kodanike üheõigulusest, kuid unustatakse, et ei saa olla tõelist üheõigulust peremehe ja töölise vahel, mõisniku ja talupoja vahel, kui esimestel on rikkus ja poliitiline kaal ühiskonnas, kuna teised on ilma nii ühest kui teisest, kui esimesed on ekspluateerijad, teised aga ekspluateeritavad,»² ütles J. V. Stalin.

Pärast Teise maailmasõja lõppemist on klassivastuolude teravnemise tulemusel kodanlikult kohtult langenud maha viimased puhtväliselt demokraatlikud katted. Kapitalistlike maade kohus on muutunud politsei ripatsiks. Kohus sanktsioneerib politsei, sandarmeeria ja sõjaväevõimude metsikut omavoli kõigi progressiivsete jõudude suhtes ja teenib avalikult kapitalistide huvisid nende pealetungil töötajate õigustele.

Nõukogude riigis osutavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus suurt tähelepanu sotsialistliku seaduslikkuse edasisele tugevdamisele kõigi riiklike organite, sealhulgas kohtu- ja uurimisorganite tegevusaladel. Igasugune seaduslikkuse rikkumine kohtu- ja uurimisorganite tegevuses, kes on kutsutud võitlema kuritegevuse vastu, tõkestatakse otsustavalt, kusjuures süüdlased võetakse rangele vastutusele. 2.—7. juulini 1954. aastal arutas NSV Liidu Ülemkohtu Sõjakolleegium kohtuistungil M. D. Rjuminile

¹ Vt. «Izvestija» 15. novembrist 1949. a.

² J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 487.

esitatud süüdistust kuriteos, mis on ette nähtud Vene NFSV Kriminaalkoodeksi paragrahvis 58—7.

Kohtuliku juurdlusega tehti kindlaks, et sel ajal kui Rjumin töötas endise Riikliku Julgeoleku Ministeriumi eriti tähtsate asjade vanemuurijana ja seejärel eriti tähtsate asjade juurdlemise osakonna ülemana, astus ta, tegutsedes Nõukogude riigi varjatud vaenlasena, karjeristlikel ja avantüristlikel eesmärkidel juurdlusmaterjalide võltsimise teele, millede alusel loodi provokatsioonilised süüasjad ja areteeriti põhjendamatult rida Nõukogude kodanikke, sealhulgas väljapaistvaid arstiteaduse tegelasi.

Nagu tunnistajad kohtus tunnistasid, sundis Rjumin, kasutades Nõukogude seadusega keelatud juurdlusvõtteid, areteeritud endale ja teistele isikutele süüks panema kõige rängemaid riiklikke kuritegusid — kodumaa reetmist, kahjurlust, spionaaži jm.

Järgnenud uurimisega tehti kindlaks, et neil süüdistustel ei olnud mingit alust, ja nendes fabritseeritud süüasjades vastutuselevõetud isikud rehabiliteeriti täielikult.

Võttes arvesse Rjumin kahjuritegevuse erilist ohtlikkust ja tema poolt toimepandud kuritegude ränki tagajärgi, mõistis NSV Liidu Ülemkohtu Sõjakollegium Rjuminile kõrgeima karistumäära — mahalaskmise.

Kohtuotsus on täide viidud.¹

Nõukogude seadused nõuavad, et uurimisorganid selgitaksid kiirelt ja operatiivselt isikuid, kes on korda saatnud kuriteo. Uurimisorganid ei tohi kedagi põhjendamatult kriminaalvastutusele võtta, kohtud aga ei tohi süüdi mõista süütuid isikuid.

Kodanlikus ühiskonnas kaitseb kohus kapitalistide huvisid. Artiklis «Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded» kirjutas V. I. Lenin: «Kapitalistlikus ühiskonnas oli kohus peamiselt rõhumisaparaat, kodanliku ekspluateerimise aparaat.»²

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon hävitas Vene maal kodanlik-mõisniklikud kohtud ja lõi nende asemel uued, rahva kohtud.

Kodanlikud kohtud on likvideeritud ka rahvademokraatia maades.

Sotsialistlikus riigis muutus kohus töötavate hulkade

¹ «Rahva Hääle» 23. juulist 1954.

² V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 191 (v. k.).

rõhumise ja mahasurumise tööriistast ekspluataatorite mahasurumise tööriistaks, rahvahulkade kasvatamise tööriistaks. Kohtu peale pani proletariaat töödistsipliini ja töötajate endadistsipliini rangeima läbiviimise kindlustamise ülesande. «Me oleksime naeruväärsed utopistid,» kirjutas V. I. Lenin 1918. aastal, «kui kujutleksime, et niisugune ülesanne on teostatav otsekohe pärast kodanluse võimu langemist, s. o. kapitalismilt sotsialismile ülemineku esimesel staadiumil, või — ilma sunduseta. Ilma sunduseta pole niisugune ülesanne üldse teostatav. Meil on vaja riiki, on vaja sundust. Seda sundust teostava proletaarse riigi organiks peavad olema nõukogude kohtud. Ja nendel lasub määratu suur ülesanne kasvatada elanikkonnas töödistsipliini.»¹

Nõukogude kohus on üks riigi valitsemise organitest selle sõna laiemas mõttes, see tähendab ühiskonna riikliku juhtimise mõttes.

Arutades kohtuasju ja langetades nendes asjades kohtuotsuseid, võtab nõukogude kohus ühtlasi osa riigi valitsemisest, ehkki erilises, ainult temale omases vormis.

Nõukogude kohus rakendab riiklikku sundi karistuse määramise teel sotsialistliku riigi seaduste rikkujatele vormides, millel on suur kasvatuslik mõju, kui ka otsuste tegemisega, millede täitmist kindlustatakse riikliku sunni jõul sel eesmärgil, et kaitsta kodanike, riiklike ja ühiskondlike asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide poliitilisi, tööalaseid, varalisi ja teisi õigusi ja seadusega kindlustatud huvisid.

Nõukogude kohus on sotsialistliku riigi organ, kes peab võitlust nõukogude seaduste rikkujate vastu, kasvatab NSV Liidu kodanikke kodumaale ja kommunismi üritusele truuduse vaimus, nõukogude seaduste täpse ja kõrvalekaldumata täitmise vaimus.

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 191 (v. k.).

NÕUKOGUDE KOHTU ÜLESANDED

Nõukogude kohus on riigivõimu organ, mis teostab sotsialistlikku õigusemõistmist.

Nõukogude kohtu kui sotsialistliku õigusemõistmise teostamise organi ülesanded on täpselt määratud NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduses, mis võeti vastu 16. augustil 1938. a. (vt. Kohtukorralduse seaduse 2. ja 3. paragrahv).

«Õigusemõistmise ülesandeks NSV Liidus on kaitsta iga-suguste rünnete vastu:

a) NSV Liidu Konstitutsiooniga ja liiduvabariikide ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega seatud NSV Liidu ühiskondlikku ja riiklikku korraldust, sotsialistlikku majandussüsteemi ja sotsialistlikku omandit;

b) NSV Liidu kodanike poliitilisi, töö-, eluaseme ja teisi isiklikke ja varalisi õigusi ja huve, mis on tagatud NSV Liidu Konstitutsiooniga ja liiduvabariikide ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega;

c) riiklike asutuste, ettevõtete, kolhooside, kooperatiivsete ja teiste ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja seadusega kaitstud huvisid.

Õigusemõistmise ülesandeks NSV Liidus on kindlustada nõukogude seaduste täpne ja kõrvalekaldumata täitmine kõigi NSV Liidu asutuste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt.»

Vaatleme sotsialistliku õigusemõistmise ülesandeid selles järjekorras, nagu nad on esitatud NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse 2. paragrahvis.

Esimesel kohal teiste sotsialistliku õigusemõistmise ülesannete seas seisab ülesanne kaitsta iga-suguste rünnete

vastu NSV Liidu ühiskondlikku ja riiklikku korraldust, sotsialistlikku majandussüsteemi ja sotsialistlikku omandit.

NSV Liidu ühiskondliku ja riikliku korralduse kaitse on sotsialistliku õigusemõistmise tähtsaim ülesanne. NSV Liidu Konstitutsiooni 133. paragrahv määrab, et kodumaa reetmine, vande murdmine, vaenlase poole üleminek, riigi sõjalisele võimsusele kahju tekitamine ja spionaaž on kõige raskemad kuriteod, mille toimepanemise eest karistatakse süüdlasi nõukogude seaduste kogu valjusega.

Nõukogude kohus, seistes valvel NSV Liidu ühiskondliku ja riikliku korralduse eest, paljastab rahva ja nõukogude korra vaenlasi, välismaiste salaluurete agente ja karistab neid õiglaselt ja rangelt. Nii näiteks pärast vaenlase purustamist ja Suure Isamaasõja lõpetamist mõistis NSV Liidu Ülemkohtu Sõjakolleegium süüdi nõukogude võimu ja nõukogude rahva paadunud vaenlased — valgekaartlikud kindralid Krasnovi, Škuro ning bandiitide atamani Semjonovi ja karistas neid surmanuhtlusega poomise teel. NSV Liidu Relvastatud Jõudude sõjatribunalid mõistsid süüdi Suure Isamaasõja perioodil ja pärast sõja võidukat lõppu palju terroriste, salakuulajaid, diversante ja teisi välismaiste salaluurete agente.

Nõukogude kohus pidas ja peab halastamatult võitlust riigi ja ühiskonna vara riisujate ja rahvavaenlaste vastu, kes tungivad kallale rahva varale. Nõukogude kohus, karistades riisujaid, võtab samal ajal tarvitusele abinõud, et luua sallimatuse õhkkond varastamise ja varaste ümber, tõstab vastavate organite ees üles küsimuse nende tingimuste likvideerimiseks, mis soodustavad vargust ja riisumist.

Nõukogude kohus kaitseb igasuguste rünnete vastu ühiskondlikku ja riiklikku korraldust ja karistab karmilt kõiki, kes kipuvad kallale sotsialistlikule riigile.

Raudne distsipliin ja rangeim kord on sotsialismilt kommunismile ülemineku eduka teostamise vajalikuks tingimuseks. Seepärast on nõukogude kohtu üheks ülesandeks võidelda sotsialistliku distsipliini, organiseerituse ja korra tugevdamise eest.

Nõukogude kodanikud ehtasid kommunistliku partei juhtimisel esimese sotsialistliku riigi maailmas. Nad hoolitsevad väsimatult oma sotsialistliku kodumaa kuulsuse ja võimsuse eest. Leegitsev nõukogude patriotism, mis erilise jõuga väljendus Suure Isamaasõja aastatel, nõukogude rahvusliku uhkuse tunne, meie rahva moraalne ja poliitiline

ühtsus, truudus kommunistliku partei üritusele — need on nõukogude inimeste silmapaistvad omadused.

Kommunismi suured ideed, mis on rakendatud NSV Liidus, ülendasid töö au ja kuulsuse asjaks, muutsid ta vahvuse ja kangelaslikkuse asjaks. Need ideed innustavad ja vaimustavad tööle, kõrgele ideelisele loomingle.

Suhtumine töösse kui esimesse kohustusse sotsialistliku ühiskonna ees väljendub sotsialistliku võistluse üldrahvalikus iseloomus, stahhaanovliku liikumise võimsas ulatuses, mis kiirendab meie edasiliikumist kommunismile.

«Ühelt poolt ergutades ja autasustades sotsialistliku töö paremaid esindajaid ja teiselt poolt karistades tootmise desorganiseerijaid, näitavad partei ja nõukogude võim, millises suunas tuleb juhtida NSV Liidu tööraha kommunistlikku kasvatust.»¹ Nõukogude kohus peab võitlust töödistsipliini rikkujate vastu ja kasvatab kogu oma tegevusega Nõukogude kodanikes uut suhtumist töösse.

Kodanike õiguste kaitsmine on nõukogude kohtu üheks tähtsaimaks ülesandeks. Kohtud peavad kooskõlas seadusega karistama kurjategijaid, kes tungivad kallale nõukogude kodanike elule, tema väärrikusele ja aule, tema isiklikule omandile. Nõukogude kohus on kutsutud samuti kaitsma kodanike töö-, eluaseme- ja teisi isiklikke ning varalisi õigusi ja huve.

Nõukogude kohus kaitseb kodanike tööõigusi, arutab ja lahendab töölt ebaõigesti vallandatud tööliste ja teenistujate tööle ennistamise, sunnitud tööltpuudumise eest kompensatsiooni tasumise jt. hagnosisid.

Nõukogude kohus seisab valvel kodanike eluaseme-õiguste eest, arutab ja otsustab vaidlusi õiguse üle elamispiinnale, vaidlusi, mis tulenevad kommunaalteenuste kasutamise lepingutest jne.

Määrates karistusi huligaansuse ja teiste kuritegude eest, mis segavad tootlikku tegevust ja kodanike isiklikku elu, tugevdab kohus nõukogude õiguskorda ja õpetab järgima sotsialistliku ühiselu reegleid. Nõukogude kohus karistab rangelt isikuid, kes tungivad kallale kodanike isiklikule omandile.

Suured ülesanded lasuvad kohtul kodanike poliitiliste ja teiste isiklike ja varaliste õiguste ja huvide kaitsmise alal. Rahvakohtu peale on pandud kaebuste läbivaatamine eba-

¹ M. I. Kalinin, Kommunistlikust kasvatuses, Tallinn, 1947, lk. 77.

õigsuste kohta valijate nimekirjades (pärast seda kui sellist kaebust ei rahuldanud töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee); asjade arutamine isikute kohta, kes vägivalda, pettuse, ähvarduse või äraostu teel takistavad NSV Liidu kodanikke teostamast vabalt oma õigust valida ja olla valitud nõukogude võimu kõrgematesse või kohalikesse organitesse.

Nõukogude kohus arutab ja otsustab iga liiki tsiviilasju isiklike ja varaliste vaidluste kohta, mis puudutavad kodanike, riiklike asutuste, ettevõtete ja ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja seadusega tagatud huvisid, tuvastab iga liiki juriidilisi fakte, näiteks, isiku teadmata kadunuks tunnustamine ja teadmata kadunu surnuks tunnustamine jne.

Uutmoodi on korraldatud võitnud sotsialismi maal perekonnaelu. Kuid tuleb märkida, et nõukogude kodanike omavahelistes suhetes, nende suhtumises perekonda ja lastesse avalduvad veel mõnikord kapitalistliku mineviku igandid. Nõukogude kohus kasvatab kodanikke nõukogude naise, sotsialistliku ühiskonna ülesehitaja ja võrdõigusliku liikme austamise vaimus, aitab kaasa nõukogude perekonna tugevdamisele, hoolitsuse suurendamisele laste eest ja nende õige kasvatamise eest.

NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse 2. paragrahvis on öeldud, et:

«... Õigusemõistmise ülesandeks NSV Liidus on kindlustada nõukogude seaduste täpne ja kõrvalekaldumata täitmine kõigi NSV Liidu asutuste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt».

Nõukogude kohtu ülesanne on kaitsta sotsialistlikku seaduslikkust, mitte lubada NSV Liidu Konstitutsiooni ja liiduvabariikide ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega tagatud kodanike-õiguste rikkumist, et sellega aidata kaasa Nõukogude riigi edasisele tugevdamisele, riikliku aparadi täiustamisele ja tema töö parandamisele.

Nõukogude kohus on kutsutud kaasa aitama kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse poliitika elluviimisele, mis on rajatud objektiivsete majandusseaduste nõuete arvestamisele, eelkõige sotsialismi põhilise majandusseaduse — kogu ühiskonna pidevalt kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamise kindlustamine sotsialistliku tööstuse pideva kasvu ja täiustamise teel kõrgel tehnilisel baasil — arvestamisele. «Seaduseks meie valitsusele,» märkis G. M. Malenkov NSV Liidu Ülemnõu-

kogu III koosseisu neljandal istungjärgul «on kohustus väsimatult hoolitseda rahva hüvangu eest, tema materiaalse ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise eest, meie sotsialistliku kodumaa edasise õitsengu eest.»

Nõukogude kohus on nende partei ja valitsuse juhendite põhjal kohustatud igati kaitsma nõukogude kodanike õigusi ja seadusega tagatud huvisid, tähelepanelikult arutama temale saabunud kaebusi ja avaldusi, valvsalt kontrollima kõiki signaale sotsialistliku seaduslikkuse rikkumiste kohta, karistades igat seaduslikkuse rikkujat vaatamata tema isikule.

Nõukogude kohus ei ole üksnes riikliku sundimise organ, vaid ka kasvatamise organ. «Kohus kasvatab kogu oma tegevusega NSV Liidu kodanikke kodumaale ja sotsialismile truuduse vaimus, nõukogude seaduste täpse ja kõrvalekaldumata täitmise, sotsialistlikku omandisse hoolikalt suhtumise, töödistsipliini, riiklikku ja ühiskondlikku kohustusse ausalt suhtumise ja sotsialistliku ühiselu reegleist lugupidamise vaimus» (Kohtukorralduse seaduse § 3).

Nõukogude kohus teostab oma ülesandeid: a) kohtuistungitel kriminaalasjade arutamisega ja seaduses ettenähtud karistusvahendite kohaldamisega kodumaa reetjatele, kahjuritele, sotsialistliku omandi riisujatele ja teistele rahva vaenlastele, samuti ka röövijatele, varastele, huligaanidele ja muudele kurjategijatele; b) kohtuistungeil kodanike, riiklike asutuste, ettevõtete, kolhooside ja teiste ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja huvisid puudutavate vaidlusaljade arutamisega ja lahendamisega (Kohtukorralduse seaduse § 4).

Kohtulik asjaarutamine on seaduslikus korras määratud täpne ja põhjalik kõigi faktiliste asjaolude uurimine hageja ja kostja või kahjukannataja ja süüaluse osavõtul ning nende asjaolude hindamine sotsialistlike seaduste ja kohtunike sotsialistliku õigusteadvuse põhjal.

Kohtulik asjaarutamine on aluseks kohtuotsuse tegemiseks, s. o. küsimuse otsustamiseks, kas antud juhul on või ei ole aset leidnud õiguse rikkumine, ja kui õiguse rikkumine on aset leidnud, siis missugune nimelt. Viimasel juhul otsustab kohus õiguserikkujale ühe või teise riikliku sunni vormi rakendamise küsimuse: karistuse — kriminaalasjades, kohustuste sundkorras täitmise — tsiviilasjades. Kui aga kohus konstateerib, et kaebeluse tegevuses puudub

kriminaalseaduse rikkumise fakt, siis teeb kohus sel juhul õigeksmõistva otsuse; tsiviilasjus, tehes kindlaks hageja nõude põhjendamatus, jätab kohus hagi rahuldamata.

Meie rahvakohus kaitseb sotsialistlikku omandust iga-suguste rünnete vastu rahva vara riisujate kriminaalasjade arutamise ja neile range karistuse määramise teel. Nii näi-teks mõistis Leningradi linna Kirovi rajooni 5. jaoskonna rahvakohus 1954. aasta mais süüdi Kirovi rajooni tööstus-kombinaadi juhataja V. selle eest, et ta koos laohoidjaga varastas 7 tonni rauda, ja karistas teda kümne-aastase vabadusekaotusega. 1953. aasta jaanuaris mõistis Leni-ngradi linna Stalini rajooni 3. jaoskonna rahvakohus seits-meks aastaks kinnipidamisele paranduslike tööde laagris kohtualuse B., kes varastas Mikojani-nimelisest vabrikust 90 kg. kompvikke.

Nõukogude kodanikele on rahva vara püha ja puutumatu. Nad hoiavad ja kaitsevad seda kui oma silmatera. Nõuko-gude kodanikud suhtuvad riigi ja ühiskonna vara riisuja-tesse kui kõige kurjematesse rahvavaenlastesse.

Mõnikord soodustab sotsialistliku omanduse riisumist nende isikute hooletu suhtumine, kes ei võta tarvitusele vajalikke abinõusid sotsialistliku omanduse kaitseks.

Valentiina Demidova riisus ja raiskas korduvalt riigi vara. Ainult mõni kuu oli ta Moskva oblasti Volokolamski rajooni maatarbijatekooperatiivi kaupluse juhatajaks, kuid siiski oskas ta selle lühikese aja jooksul omastada üle 85 000 rubla. Kui talle selgus, et raiskamine võidakse avastada, ta põgenes. Võltsitud töökohatõendi ja tööraamatuga sokutas ta enda artelli «Moskovski totšilštšik» kassapidajaks. «Töö-tades» seal üksteist päeva, põgenes ta uuesti, võttes kaasa ligi 1700 rubla kooperatiivile kuuluvat raha.

Kümme päeva hiljem sobitas Demidova ennast kassapi-daja kohale trusti «Medutšposobie» Moskva vabrikus nr. 3. Ainult paar päeva oli Demidoval tarvis, et võita ettevõtte hooletute juhtide usaldust: saades pangast 62 000 rubla, Demidova jällegi põgenes.

Aasta pärast kohtame kurjategijat Višnjakova nime all juba Stavropoli kraisis. Siin leidis ta endale uuesti töökoha maatarbijatekooperatiivi juhatajana, kõrvaldas ligi 4500 rubla ja tahtis jällegi põgeneda, kuid seekord tabas teda ebaõnn; ta peeti kinni ja siis selgus, et Višnjakova ja Demi-dova on üks ja seesama isik.

Moskva oblastikohus karistas Demidova-Višnjakovat

kahekümne viie aastase vabadusekaotusega ühes õiguste-kaotusega kolmeks aastaks ja vara konfiskeerimisega.¹

Kõik ülaltoodud faktid poleks kunagi aset leidnud, kui mõnede ettevõtete ja asutuste juhatajate hooletus ja ühiskondliku sallimatuse õhkkonna puudumine rahva vara varaste ja riisujate vastu poleks soodustanud sedaliiki kuritegevust.

Nõukogude kohus seisab valvel meie suure kodumaa kodanike õiguste eest. Nõukogude kohus teostab neid oma ülesandeid nii isikute karistamise teel, kes tungivad kallale kodanike elule, tervisele, aule ja väärikusele ning isiklikule omandile, kui ka töö-, eluaseme ja muudest isiklikest ja varalistest õigustest tulenevate vaidluste lahendamise teel, eesmärgil kaitsta NSV Liidu kodanike poliitilisi, töö- ning eluaseme ja muid isiklike ning varalisi õigusi ja seadusega tagatud huve.

Kodanike elu kaitsmise tugevdamise eesmärgil kehtestas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium 30. aprillil 1954. aastal seadluse surmanuhtluse võimaliku rakendamise kohta tahtliku tapmise eest eriti raskendavatel asjaoludel. Meie kohatud karistavad rangelt isikuid, kes tungivad kallale Nõukogude kodanike elule.

Kui Dnepropetrovski oblasti Pavlogradi rajoonis kakluste algataja ja skandaalitseja Nikolai Guzei koos oma joomakaaslase Mirgorodskiga tapsid kooliõpetaja Martõnovi, siis mõistis Dnepropetrovski oblastikohus mõrtsukatele kõrgeima karistumäära — mahalaskmise.²

Valentin Jazõkov organiseeris koos teiste kurjategijatega jõugu, kes riisus Nõukogude kodanikke. Röövliid tegutsesid Moskva ümbruses. Eelnevalt kokku leppides autojuht Fedotoviga sõitsid nad autoga «Pobeda» Novo-Girejevo asulasse ja röövisid seal paljaks kaks kodanikku, seejuures üht haavates. Pärast seda sõitis jõuk samal masinal edasi Kuzminski asulasse. Siin röövisid kurjategijad kaht naiskodanikku, riisudes neilt palitud, võttes ära kellad ja raha.

Jõuk saatis korda veel terve rea selliseid kuritegusid. Miilitsaorganid avastasid kurjategijad ja nad areteriti. Kinnipidamisel osutasid röövliid relvastatud vastupanu.

Moskva oblastikohus mõistis röövlijõugu peamehed Valentin Jazõkovi ja Nikolai Jefanovi süüdi ja karistas neid

¹ «Pravda» 24. jaanuarist 1954. a.

² «Komsomolskaja Pravda» 11. juulist 1954. a.

kahekümne viie aastase kinnipidamisega paranduslike tööde laagris ühes vara konfiskeerimisega, õiguste kaotusega viieks aastaks ja keeluga elada pärast karistuse kandmist viie aasta jooksul NSV Liidu keskoblastites.

Teised röövljõugu osalised — Ivan Jefremov, Anatoli Volõnov, Vladimir Lavrentjev, Juri Fedotov, Boriss Zavartsev ja Vladimir Hventšuk — mõisteti süüdi NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 4. juuni 1947. aasta seadluse «Kodanike isikliku omandi kaitse tugevdamise kohta» põhjal ja karistati igauht kinnipidamisega paranduslike tööde laagris viieteistkümneks aastaks ühes vara konfiskeerimisega.¹

Suureks paheks on joomine ja sellega vahetult seotud huligaanitsemine, kaklemine ja pussitamine. Rahvakohus koos miilitsaorganitega ja nõukogude avalikkusega, kumbki temale omaste meetoditega, on kutsutud pidama võitlust nende väärnähetega vastu, mida raske pärandusena jätsid möödunud ajad.

Seal, kus viiakse halvasti läbi kultuurilis-kasvatuslikku tööd ega osutata vajalikku tähelepanu kaaskodanike ühiskonna-vastasele käitumisele, esinevad veel sageli huligaanitsemised.

«Asi algas joomisega,» kirjutab «Pravda» 4. juuli 1954. a. numbris.

Ühel pühapäeval «Mosžilgorstroji» krohvija Anatoli Tsukanov ja Moskurorttorgi autobaasi autojuht Vladimir Törkin, kes elasid koos ühiselamus, läksid lähemasse õllebaari, kus hakkasid viina jooma. Pärast seda tulid nad ühiselamusse tagasi. Siin ilmus lauale uuesti viinapudel.

Juues niikaua, kuni nad kaotasid inimliku välimuse, otsustasid nad ühiselamus natuke «ringi kolada». Koridoris kohtasid nad N. Gromovit ja hakkasid temaga sõnelema. Sõnelus läks üle kakluseks. Tsukanov ja Törkin hakkasid Gromovit peksma. Kakluse ajal Tsukanov haavas Gromovit noaga.

Moskva linna Proletarski rajooni 7. jaoskonna rahvakohus mõistis Tsukanovi ja Törkini süüdi ja karistas esimest viie- ja teist kolme-aastase vabadusekaotusega.

20. Töölisnoorte kooli 9. klassis peeti Vladimir Makuhhin üheks nõrgemaks õpilaseks.

¹ «Pravda» 24. juunist 1953. a.

Makuhhin sattus halba seltskonda. Vähehaaval õppis ta jooma. Kuid viina jaoks oli vaja raha. Kust seda saada?

«Meie sulle enam välja ei tee,» ütlesid ühel päeval Makuhhinile sõbrad. «Tule koos meiega raha hankima.»

Ja Makuhhin läski. Temast sai taskuvaras. Koos teiste vargapoistega ajas ta metroos, trammis ja kauplustes oma käe võoraste inimeste taskutesse. Kooli jättis ta pooleli.

Peatselt hakkas Makuhhin tegelema juba raskemate kuritöödega — vargustega, joobnute röövimisega.

Ühel 1954. aasta aprillikuu õhtul teatati miilitsaorganitele röövimistest Sokolniki ja Stalini rajoonis.

Kurjategijad, varustatud revolvriga, sooritasid hilisõhtul üksteise järele mitu röövimist. Inimtühjadel tänavatel peatasid nad möödujaid ja võtsid neilt relvaga ähvardades ära raha ja käekellad. Röövimise järele istusid kurjategijad «Moskvitši» ja lasksid jalga. Kurjategijad olid arvamisel, et neid ei saa keegi kätte..., kuid kahe päeva pärast olid röövlid juba trellide taga. Üheks röövliks osutus Vladimir Makuhhin.

Röövlilõugu asja arutas Moskva linnakohus. Makuhhin, kes polnud veel täisealine, mõisteti süüdi ja karistati seitsme-aastase vabadusekaotusega.¹

Joomine toob endaga tihti kaasa töödistsipliini rikkumisi, millel mõnikord võivad olla väga rasked tagajärjed.

«6. juunil 1954. a. märkasid Dnepropetrovsk—Moskva kiirrongi nr. 16 reisijad Tuula—Serpuhhovi vahelises lõigus, et rongiga pole kõik korras. Vahete-vahel kihutas rong edasi pöörase kiirusega, siis jällegi pidurdas ootamatult ja seejärel liikus äkilise tõmbega paigast. Rongi peakonduktor viskas Tarusskaja raudteejaamas maha sedeli, milles palus teatada Serpuhhovi, et seal kontrollitaks vedurit.

Serpuhhovis imestati väga, kui leiti, et veduril pole vedurijuhti. Seal oli üksnes tema abi Nered. Vedurijuht aga, nagu peatselt selgus, oli valgusfoori juures vedurilt maha karanud, et üles võtta mahakukkunud mütsi...

Kõik seletus üsna lihtsalt. Vedurijuht Snetkov ja tema abi Nered olid purjus.

Snetkovi vedur tuli Serpuhhovis asendada teisega.

10. juulil 1954. a. leidis aset veduridepoo punanurgas Moskva—Kurski—Donbassi raudtee transpordi-liinikohtu

¹ «Vetšernaja Moskva» 7. juulist 1954. a.

väljasõidu istung. Snetkovi karistati kahe-, Neredit üheaastase vabadusekaotusega.¹

Rahvakohus, pidades võitlust kuritegude vastu, üksnes ei karista, paranda ega kasvata ümber kurjategijaid, vaid abistab kogu oma tegevusega kasvatada kodanikke ustavuse vaimus oma Nõukogude kodumaale ja kommunismi üritusele, õpetab neid nõukogude seadusi ja sotsialistliku ühisele reegleid täitma, riiklikku ja töödistsipliini pidama.

Nõukogude kohus, arutades tsiviilasju, ennistab ebaõigelt vallandatud isikuid tööle, nõuab sisse varale tekitatud kahju, lahendab elamispinna õigusest tulenevaid vaidlusi, vaatab läbi lastele ja töövõimetutele vanematele elatisvahendite saamiseks esitatud hagi asju jne., kasvatab seega kodanikke sotsialistliku kõlbluse ja moraali vaimus, sotsialistliku suhtumise vaimus perekonda, lastesse, töösse, sotsialistlikku omandusse ja kodanike isiklikku varasse.

---

¹ «Trud» 11. juulist 1954. a.

NSV LIIDU KOHTUSÜSTEEM

Meie kohtud on omavahel ühendatud kindlate vahekorradega, kindla organisatsiooniga, mis kindlustab kohtupoliitika ühtsuse. Ühed kohtud on teiste suhtes kõrgemalseisvad kohtud. Nad on kutsutud seadusega kindlaks määratud vahenditega suunama alamalseisvate kohtute tegevust.

Kohut, kes arutab asja, mis ei ole ühegi kohtu poolt otsustatud, ja otsustab selle asja sisuliselt, nimetatakse esimese astme kohtuks.

Kõrgemalseisvat kohut, kes vaatab läbi hageja, kostja, kohtualuse või kahjukannataja kaebuse või prokuröri protesti alamalseisva kohtu (esimese astme kohtu) otsuse peale, nimetatakse teise astme kohtuks.

Kõigi NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtute kogum, mis on omavahel ühendatud nende organisatsiooni ja tegevuse põhimõtete ühtsusega, nende poolt rakendatava seadusandluse ühtsusega ja mida juhib neile kõigile ühine NSV Liidu Ülemkohus, moodustab NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtusüsteemi.

Meie maal tegutsevad üleliidulised kohtud ja liiduvabariikide kohtud. Üleliidulisteks kohtuteks on NSV Liidu Ülemkohus ja erikohtud.

Liiduvabariikide kohtuteks on rahvakohtud, oblastikohtud ja liiduvabariigi ülemkohus.

Liiduvabariikides, kus pole kraalist (oblastilist) jaotust, tegutsevad rahvakohtud ja liiduvabariigi ülemkohus.

Autonoomsete oblastite ja autonoomsete vabariikide territooriumil tegutsevad peale rahvakohtute veel autonoomsete oblastite ja autonoomsete vabariikide ülemkohtud, ringkondades aga — ringkonnakohtud.

Rahvakohus. Rahvakohus on nõukogude kohtusüsteemi põhiline lüli. Ta moodustatakse igas administratiivrajoonis, kusjuures rohkearvulise elanikkonnaga rajoonides võib olla mitu rahvakohtu jaoskonda.

Rahvakohus vaatab läbi valdava enamuse kriminaal- ja tsiviilasju. Nii vaatab rahvakohus läbi asju kuritegude kohta kodanike elu, tervise, vabaduse ja väärikuse vastu (tapmine¹, kehavigastuste tekitamine, seadusevastase abordi tegemine, seadusevastane vabaduse võtmine, kuritahtlik alimentide mittetasumine, solvamine, huligaansus, laimamine); varavastaste kuritegude kohta (röövimine, riisumine, vargus, kelmus ja väljapressimine); ametiisikute teenistuslaste kuritegude kohta (võimu kuritarvitus, võimuliialdus, võimutegevusetus, raiskamised, ebamajanduslikkus, võltsimised, valekaalumine ja -mõõtmine, hindade kõrgendamine); valitsemiskorravastaste kuritegude kohta (valimis-seaduste rikkumine, seadusega ettenähtud maksude kuritahtlik mittetasumine, riiklike müüginormide ja kohustuste täitmisest keeldumine, sõjaväeteenistusse kutsumisest ja sõjaväeteenistuskohustest kõrvalehoidumine, võimuorganite seaduslike korralduste rikkumine).

Tsiviilasjadest kuuluvad rahvakohtu menetlusse kõik asjad, kus kas või ainult üks pooltest on kodanik. Sealhulgas on rahvakohtu pädevusse viidud asjad alimentide nõudmistest, pärandihagid ja teised tsiviilasjad.

Rahvakohus arutab eelmenetluse korras avaldusi abielu lahutamise kohta abikaasade lepitamise eesmärgil. Rahvakohtute menetlusse kuuluvad kodanike kaebuste arutamine töörahva saadikute nõukogude täitevkomitee otsuste peale kodanike valijate nimekirjast väljajätmise või ebaõigelt valijate nimekirja võtmise kohta. Samuti vaatab rahvakohus läbi kaebused kohtutäiturite ja notarite tegevuse peale.

Esitatud asjade loetelust ilmneb, kuivõrd laialdane on rahvakohtu kompetents.

Oblastikohtud ja neile vastavad kohtud. Kooskõlas NSV Liidu Konstitutsiooni 102. paragrahviiga organiseeritakse igas kraisis, oblastis, ringkonnas ja autonoomses oblastis krai-, oblasti-, ringkonnakohus või autonoomse oblasti kohus. Kõik need kohtud täidavad ühesuguseid funktsioone.

¹ Välja arvatud tapmised, mis on korda saadetud eriti raskendavatel asjaoludel. Neid asju vaatab läbi oblastikohus.

Krai-, oblasti- ja ringkonnakohtud ja autonoomse oblasti kohtud arutavad: 1) eriti tähtsaid kriminaal- ja tsiviilasjade liike, mis on antud nende menetlusse; 2) kaebusi ja proteste rahvakohtute otsuste ja määruste peale.

Krai-, oblasti- ja ringkonnakohtu ning autonoomse oblasti kohtu alluvusse esimese astme kohtuna on viidud kontrrevolutsiooniliste kuritegude, eriti ohtlike valitsemiskorras-taste kuritegude, tahtlike tapmiste, mis on korda saadetud eriti raskendavatel asjaoludel, grupi poolt toimepandud vägistamiste, mis tõid kaasa kannatanu surma, suures ulatuses sotsialistliku omanduse riisumise asjade, eriti tähtsate ametialaste ja majanduslike kuritegude jne. arutamine.

Krai-, oblasti- ja ringkonnakohtu ja autonoomse oblasti kohtu alluvusse esimese astme kohtuna kuuluvad tsiviilasjad riiklike ja ühiskondlike asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide vaheliste vaidluste alal (kui need asjad ei kuulu lahendamisele riiklikus arbitraažis), samuti ka abielulahutuse asjad.

Krai-, oblasti- ja ringkonnakohtud ja autonoomse oblasti kohus on ühtlasi teise astme kohtuteks asjadele, mis on lahendatud rahvakohtutes. Seega võib rahvakohtu iga otsuse või määruse peale edasi kaevata vastavale krai-, oblasti- või ringkonnakohtule või autonoomse oblasti kohtule.

Oblasti- ja kraikohtu presiidium vaatab läbi oblasti-, krai- või kõrgemalseisva prokuröri või oblasti-, krai- või ülemkohtu esimehe protestid rahvakohtute seadusjõustunud otsuste ja oblasti- või kraikohtu kassatsioonimääruste peale.

Liiduvabariigi ülemkohus. Igas liiduvabariigis on ülemkohus. Liiduvabariigi ülemkohus on liiduvabariigi kõrgeim kohtuorgan. Tema peale on pandud järelevalve kõikide liiduvabariigi kohtuorganite kohtutegevuse üle, samuti ka antud liiduvabariigi koosseisu kuuluvate autonoomsete vabariikide, kraide, oblastite ja ringkondade kõigi kohtuorganite kohtutegevuse üle. Liiduvabariigi ülemkohus ei teosta järelevalvet vastava liiduvabariigi territooriumil asuvate erikohtute (sõjatribunalide, transpordi liini- ja ringkonnakohtute) kohtutegevuse üle, kuna nende kohtutegevuse üle teostab järelevalvet NSV Liidu Ülemkohus.

Liiduvabariigi ülemkohus arutab esimese astme kohtuna eriti tähtsaid kriminaal- ja tsiviilasju ning tal on õigus

võtta oma menetlusse asju, mis alluvad alamalseisvatele kohtutele.

Teise astme kohtuna või kohtuliku järelevalve organina vaatab liiduvabariigi ülemkohus läbi kaebusi ja proteste, mis on esitatud krai-, (oblasti-) kohtute, ringkonnakohtute, autonoomsete oblastite kohtute ja autonoomsete vabariikide ülemkohtute otsuste ja määruste ning nende kohtute presiidiumide määruste peale. Nendes liiduvabariikides, kus pole oblastilist jaotust, vaatavad ülemkohtud läbi neid asju, mis teistes liiduvabariikides alluvad oblastikohtutele, samuti kaebusi ja proteste rahvakohtute otsuste peale.

Erikohtud. Erikohtuteks on sõjatribunalid ja transpordi liini- ja ringkonnakohtud. Need kohtud on loodud selleks, et paremini läbi vaadata neid spetsiifilisi kriminaalasju, mis puudutavad NSV Liidu Relvastatud Jõudude, raudtee- ja veetranspordi elu ja tegevust.

Erikohtud juhinduvad oma tegevuses samadest seadustest kui üldkohtudki; nad rakendavad selle vabariigi koodekseid, mille territooriumil nad tegutsevad.

Sõjatribunalide koosseis komplekteeritakse sõjaväelastest, sõjaväe juristidest, transpordi liini- ja ringkonnakohtute koosseisud kohtunikest, kes on tuttavad transpordi tööga, ja rahvakaasistujatest, kes tavaliselt valitakse raudtee- ja veetranspordi töötajate hulgast.

Sõjatribunalidele annuvad rahuajal kõik kuriteoasjad, mis on korda saadetud sõjaväelaste ja sõjaväekohustuslaste poolt õppekogunemiste ajal, samuti mõned teised kriminaalasjade liigid, mis on seadusega antud nende menetlusse.

Transpordikohtud organiseeritakse raudteedel ja veeteedel.

Transpordikohtud arutavad seadusega nende võimkonda antud transpordi avariide ja õnnetuste asju, kuritegusid, mis on suunatud töödistsipliini õonestamisele transpordis, ja muid kuritegusid, mis rikuvad transpordi normaalset tööd. Kõik need kuriteoasjad kuuluvad transpordikohtute menetlusse sõltumata sellest, kas need kuriteod on korda saadetud transporditöötajate või teiste kodanike poolt.

NSV Liidu Ülemkohus. NSV Liidu Ülemkohus on kõrgeim kohtuorgan NSV Liidus. NSV Liidu Ülemkohtu peale on pandud järelevalve kõigi NSV Liidu ja liiduvabariikide kohtuorganite kohtutegevuse üle. Seda järelevalvet teostab NSV Liidu Ülemkohus eelkõige sel teel, et ta vaatab läbi NSV Liidu peaprokuröri ja NSV Liidu Ülemkohtu esimehe

proteste ükskõik missuguse kohtu seadusjõustunud otsuste ja määruste peale.

Peale NSV Liidu ja liiduvabariikide kõigi kohtute suhtes kohtuliku järelevalve kõrgema organi funktsioonide teostamise vaatab NSV Liidu Ülemkohus esimese astme kohtuna läbi eriti tähtsaid kriminaal- ja tsiviilasju, ning on samuti teise astme kohtuks asjadele, mida on arutanud erikohtud (sõjatribunalid, transpordi ringkonnakohtud).

Ülemkohus koosneb esimehest, esimehe asetäitjaist, Ülemkohtu liikmeist ja rahvakaasistujaist, keda kutsutakse osa võtma kohtuasjade arutamisest, ja tegutseb koosseisus: kriminaalasjade kohtukolleegium, tsiviilasjade kohtukolleegium, sõjakolleegium ja transpordikolleegium. Vähemalt üks kord kahe kuu kestel kutsutakse kokku Ülemkohtu pleenum. Ülemkohtu pleenum koosneb Ülemkohtu esimehest, tema asetäitjaist ja kõigist NSV Liidu Ülemkohtu liikmeist. Pleenumi istungist peab kohustuslikult osa võtma NSV Liidu peaprokurör ja võib osa võtta NSV Liidu kohtuminister.

NSV Liidu Ülemkohtu esimehel, nagu ka NSV Liidu peaprokuröril on õigus välja nõuda iga asja NSV Liidu või liiduvabariigi igast kohtust ja esitada selles asjas protesti.

NSV Liidu Ülemkohtu pleenumil on õigus läbi vaadata proteste, ja samuti on tal õigus anda kõigile kohtuorganitele juhendeid kohtupraktika küsimustes.

NÕUKOGUDE KOHUS — TÕELISELT DEMOKRAATLIK KOHUS

Uus kohus, nõukogude kohus, on oma organiseerimisest peale olnud tõeliselt demokraatlik kohus, maailma kõige demokraatlikuma riigi — Nõukogude sotsialistliku riigi — organ.

NSV Liidu Konstitutsiooni IX peatükis on toodud nõukogude kohtu ja prokuratuuri organisatsiooni ja tegevuse põhialused. Konstitutsioon määrab kindlaks järgmised sotsialistliku demokratismi põhiprintsiibid nõukogude kohtu organisatsioonis ja tegevuses.

1. Asjade arutamine toimub kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtul.
2. Kohtunike ja rahvakaasistujate valitavus.
3. Kohtupidamine liiduvabariigi või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, kusjuures isikuile, kes seda keelt ei oska, tagatakse täielik tutvumine kohtuasja materjalidega tõlgi kaudu, samuti ka õigus esineda kohtus oma emakeeles.
4. Asjade avalik arutamine kõigis kohtuis.
5. Kaebalusele õiguse tagamine kaitsele.
6. Kohtunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele.

16. augustil 1938. a. võeti NSV Liidu Ülemnõukogu 2. istungjärgul vastu NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus. See seadus määratles täpselt kooskõlas konstitutsiooniga sotsialistliku õigusemõistmise ülesanded, näitas ära nõukogude kohtu tegevuse meetodid ja vormid.

NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduses on, peale eelpoolloeteldud kohtu organisatsiooni ja tegevuse demokraatlike aluste, mis on

kinnitatud NSV Liidu Konstitutsiooniga, kindlaks määratud veel:

- 1) kohtu ühtsus kõigile kodanikele, sõltumata nende sotsiaalsest, varalisest ja teenistuslikust seisundist ja nende rahvuslikust ja tõulisest kuuluvusest;
- 2) ühtne ja kohustuslik kõigile kohtutele NSV Liidu kriminaal-, tsiviil- ja protsessuaalseadusandlus.

Asjade arutamine toimub kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtul. Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 103. paragrahvile toimub asjade arutamine «kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtul, välja arvatud seaduses eraldi ettenähtud juhtumid».

Nõukogude sotsialistliku riigi rajaja V. I. Lenin märkis korduvalt, et kõik töötajad peavad osa võtma riigi valitsemisest.

Kohtutegevus on üks riikliku tegevuse vorme, töötajate laialdane kaasatõmbamine kohtutegevusest aga on üks vahend, mille abil rahvas võtab osa riigi valitsemisest.

Artiklis «Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded» kirjutas Lenin 1918. aastal, et «...kohus on just eranditult kõigi kehvikute riigivalitsemisele kaasatõmbamise organ (sest kohtutegevus on üks riigivalitsemise funktsioone), — et kohus on proletariaadi ja kehvtalurahva võimu organ...»¹

Sajad tuhanded töötajad, kes võtavad osa kohtu tööst rahvakaasistujatena, teevad läbi riigivalitsemise kooli, sest osavõtt kriminaal- ja tsiviilasjade kohtulikust arutamisest, mis puudutavad kodanike, riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide ning kogu riigi elulisi huvisid, omab iseendast määratu suurt kasvatuslikku tähtsust. Seejuures teeb alataasa vahetuvate nõukogude avalikkuse esindajate osavõtt kohtu tööst meie kohtu tõeliselt rahvalikuks ja kindlustab veelgi rohkem nõukogude kohtu autoriteeti rahvahulkades.

Rahvakaasistuja nõukogude kohtus on kohtu täieõiguslik liige, kes koos eesistujaga võtab aktiivselt osa kõikide küsimuste läbivaatamisest ja otsustamisest kohtuliku asjaarutamise ajal.

Rahvakohtunik teostab ilma rahvakaasistujate osavõtuta järgmisi funktsioone: teeb esitatud kaebuste ja avalduste põhjal määruse kriminaaljälitamise algatamise või sellest keeldumise kohta; saadab tarbe korral avalduse või kaebuse

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 236 (v. k.).

uurimisorganitele uurimiseks; määrab asjad arutamisele; teeb korralduse kaebeluste, tunnistajate ja ekspertide koh- tusse kutsumiseks; teatab asja arutamise ajast hagejatele ja kostjatele; on rahvakohtu istungil eesistujaks. Kõik need rahvakohtuniku toimingud puudutavad peaaesjalikult asja ettevalmistamist kuulamiseks.

Teiste küsimuste lahendamine enne asja arutamist kohtu- istungil toimub rahvakohtu poolt täies koosseisus, see tähendab, rahvakohtuniku ja kahe rahvakaasistuja osa- võtul. Nii näiteks lahendab rahvakohus rahvakaasistujate osavõtul prokuröri poolt esitatud süüdistuskokkuvõtte kin- nitamise küsimuse.

Süüdistuskokkuvõttega mittenõustumise korral on rahva- kohtul õigus asja prokurörile tagastada täiendavaks uuri- miseks või isegi asja menetlus lõpetada. Rahvakohus võib kaebeluse võtta vahi alla kuni kohtuistungini või teda vabastada vahi alt allkirja vastu elukohast mittelahkumise kohta või käenduse puhul jne.

Kohtulikul asjaarutamisel lahendavad rahvakaasistujad koos eesistujaga asja edasilükkamise või asja arutamise küsimuse hagejate, kostjate, kohtualuse või tunnistajate mitteilmumise korral, küsimuse uute tunnistajate väljakutsu- mise, uute tõendite väljanõudmise kohta jne. Juhul, kui esi- tatakse taandus ühe või kõigi kohtunike vastu, siis otsusta- vad rahvakaasistujad küsimuse, kas antud taanduse esita- mine on põhjendatud. Rahvakaasistujad võtavad kohtu- likust asjaarutamisest aktiivselt osa kõigi tõendite uurimi- sel, mis on antud asjas esitatud. Neil on õigus esitada kohtualusele, kahjukannatajale, hagejale, kostjale, tunnis- tajatele ja ekspertidele küsimusi, kontrollida asitõendeid ja kirjalikke tõendeid jne. Nõupidamisetoas võtavad rahva- kaasistujad võrdsetel alustel kohtunikuga osa kohtualuse süüdi või süütuks tunnistamise küsimuse otsustamisest ja süüditunnistamise korral karistuse määramisest, otsusta- vad küsimuse haginõuete tõendatuse või tõendamatus- e kohta ning vastavalt sellele kas jätavad hagi rahuldamata või otsustavad hagi rahuldamise korral küsimuse, missu- guses ulatuses kuulub hagi rahuldamisele.

Kõik eeltoodud näited tõendavad neid suuri volitusi, mis on olemas rahvakaasistujatel, kohtunikel sõna tõsisel mõt- tes. Rahvakaasistujate valimistel kehtib sama kord kui rahvakohtunike valimistel.

Rahvakaasistujate vabastamine nende ülesannetest ei ole

lubatud muul viisil, kui valijate poolt äraikutsumisega või nende kohta tehtud kohtuotsuse alusel.

Töötajate tegelik osavõtt kohtu tööst on tagatud veel sellega, et rahvakaasistujatele tööliste ja teenistujate hulgast säilitatakse nende töötasu kogu ajaks, millal nad täidavad oma kohuseid kohtus. Kulude tasumise kord, mis on seotud rahvakaasistujate kohuste täitmisega kohtus isikute poolt, kes ei ole töölised või teenistujad, määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega (Kohtukorralduse seaduse § 13). Rahvakaasistujad, kes ei ole töölised või teenistujad, saavad aja eest, millal nad täidavad oma kohuseid kohtus, päevaraha, mis makstakse välja vastava kohtu summadest.¹

Rahvakaasistujaid kutsutakse kohtusse oma kohustuste täitmisele nimestiku järjekorras mitte rohkem kui kümneks päevaks aastas. Rahvakaasistujate osavõtt kohtu tööst võib üle selle tähtaja kesta ainult sel juhul, kui momendiks, millal see tähtaeg möödub, ei ole selle rahvakaasistuja osavõtul alustatud asja arutamine lõpule viidud. Sel juhul jääb rahvakaasistuja kohtukolleegiumi koosseisu kuni asja arutamise lõpuni, kui kaua see arutamine kehtaks.

Pidevalt uuenev rahvakaasistujate juurdevool toob kohtu töösse rahva jõu, reageerimisvõime, uuest arusaamise värske hoovuse. M. I. Kalinin ütles väga õigesti, et «kohtunikul peab alati olema elav reageerimisvõime sündmustele». Just see elav reageerimisvõime teeb meie kohtu sügavalt rahvalikuks, abistab kohut selliste otsuste tegemisel, mis vastavad tegelikkusele ja väljendavad töötajate huvisid.

Teistlaadi pilti näeme kodanlike maade kohtuis. Asjade põhimass arutatakse seal määratud kohtunike-ametnike poolt ainuisikuliselt (rahvakohtunikud Inglismaal, Prantsusmaal, Ameerika Ühendriikides ja teistes maades) ja üksnes tähtsusetu asjade kategooria arutatakse niinimetatud vandemeeste osavõtul. Kodanlus kardab lasta rahvast osa võtta kohtutegevusest. Kodanlik kohus ja rahvas — need on omavahel kaks vaenulikku jõudu. Seetõttu sisaldab kodanlike maade seadusandlus rohkearvulisi piiravaid tingimusi ja kitsendusi, mis on suunatud sellele, et sulustada töörahva esindajatele juurdepääs vandemeeste hulka.

---

¹ Päevaraha suurus määratakse kindlaks liiduvabariigi valitsuse määrusega ja pole kõikjal ühesugune.

Nii näiteks võivad Inglismaal vandemeesteks olla ainult need isikud, kellel on omandiõigus maale või majale, mis annavad kindlaksmääratud sissetuleku aastas, või kes valdavad sellist vara rendiõiguse alusel, või omavad elukorterit, mille eest maksavad kõrget üüri. On täiesti loomulik, et säärase tingimuste puhul on ka kvalifitseeritud töölisel väga raske saada vandemeheks.

Ameerika Ühendriikides ei või 19 osariigis naised olla vandekohtunikeks. Reeglina ei võeta neegreid vandemeeste nimekirja. Tegelikult võtavad müüdavad kodanlikud ametnikud vandemeeste nimekirja eranditult reaktionaäre; töötajaid vandekohtunike nimekirja üldreeglina ei võeta.

Tsaari-Venemaal valiti vandekohtunikud maakonna või linna komisjoni poolt aadli peamehe eesistumisel. Komisjoni kuulusid semstvo või linnavolikogu, prokuratuuri ja politsei esindajad.

Vandemehed pidid vastama järgmistele nõuetele: pidid olema vähemalt 25 aastat vanad, linnades omama kinnisvara (maja, maad) või saama kõrget sissetulekut teenistuskohalt või mõnest muust tegevusest, või olema esimese või teise gildi kaupmehed. Talupoegadele oli määratud eelnenud teenistuse staaž (mitte alla kolme aasta) järgmistes ametites: vallavanem, külavanem, küla starosta või kirikueestseisja, semstvokogu liige. Nendesse ametitesse pääsesid ainult kulakud. Vandemehed ei saanud oma ametikohuste täitmise eest mingit tasu. Siit on selge, et töötajate esindajail ei olnud võimalik vandekohtust osa võtta.

Isegi kodanliku demokraatia parimatel aegadel piirdus niinimetatud «rahva esindajate» tegelik osavõtt kohtu tööst ainuüksi väike- ja keskkodanluse esindajate osavõtuga.

Kaasistujate institutsioon eksisteeris ekspluataatorlikes riikides väga mitmesugustes vormides. Me näeme seda institutsiooni juba orjanduslikes riikides (Ateenas — helias tide kohus, Roomas — alatised kvestiod), me leiame seda institutsiooni ka feodaalriigis seisuste esindajate näol; kuid erilise poliitilise tähtsuse omandas see institutsioon alles kodanlikus ühiskonnas, kus ta kodanluse relvana etendas väga tähtsat osa võitluses feodaalide vastu.

1789. aasta Prantsuse kodanliku revolutsiooni ajal valutas kodanlus algul seadusandliku võimu. Kogu kohtu- ja valitsemisaparaat aga oli veel feodaalsete ametnike käes. Püüdes ära kiskuda kohtuvõimu feodaalide käest ja mitte omades sel ajal veel omaenda kodanlikku kohtuaparaati,

revolutsiooniline kodanlus püstitas «kohtu tööst rahva esindajate osavõtu» loosungi (rahva all mõtles ta muidugi kodanlust).

«Rahva» esindajate osavõtt kohtu tööst oli realiseeritud Prantsusmaal niinimetatud vandekohtunike näol.¹

Vandekohus on selline kohtu vorm, kus kohus jaotatakse kaheks kolleegiumiks: vandemeeste kolleegium (tavaliselt 12 liiget) ja niinimetatud kroonikohtunike või alaliste kohtunike kolleegium (s. o. ametnikud, tavaliselt kolm alalist kohtunikku).

Vandemeesteks on üldreeglina kesk- ja väikekodanluse esindajad (poepidajad, farmerid, käsitöökodade omanikud jne.) ning nad kutsutakse kohtu tööst osa võtma võrdlemisi lühikeseks ajaks, mille eest neile tasu ei maksta. Krooni- või alalised kohtunikud on elukutselised juristid ning nad võtavad alaliselt osa kohtu tööst.

Vandemehed otsustavad kohtualuse süü ja süütuse küsimuse, alalised kohtunikud aga — karistuse määramise ja kõik teised juriidilised küsimused.

Pärast kohtuliku asjaarutamise lõpetamist lahkuvad vandemehed nõupidamisele ilma alaliste kohtuniketa. Sellise nõupidamise tulemusel annavad vandemehed lühikesel motiivideta vastuse kohtualuse süü või süütuse kohta: «jah, süüdi» või «ei, süütu» (verdikt). Vandemeeste otsus on alalistele kohtunikele kohustuslik. Vastus «ei, süütu» on aluseks kohtualuse õigeksmõistmiseks. Kui vandemehed annavad vastuseks «süüdi», siis alalised kohtunikud otsustavad ilma vandemeeste osavõtuta küsimuse selle kohta, missugust seaduse paragrahvi tuleb rakendada isiku suhtes, kelle vandemehed süüdi on tunnistanud ja missugune karistus tuleb talle määrata.

Vandemehi ei ole kuskil ega kunagi valinud rahvas, vaid nad valiti igal pool välja erilise, ametiisikutest ja elanikkonna jõukama kihi esindajatest koosneva komisjoni poolt, väga keerulises korras. Ainult sellise komisjoni poolt välja valitud isikud võtsid osa liisuheitmise järjekordse vandemeeste kolleegiumi moodustamisel.

---

¹ Vandekohus eksisteeris Inglismaal juba väga ammust ajast. Selle kohtu vorm ja poliitiline tähtsus oli muutlik: kuningavõimu kindlustamise tööriistast muutus vandekohus hiljem, kui kodanlus Inglismaal tugevnes, kodanluse poliitiliseks tööriistaks. Sellisena laenasidki prantsuse kodanlikud ideoloogid vandekohtu.

Isegi kodanliku demokraatia kõige parematel aegadel oli «rahva esindajate» osavõtt kohtu tööst viidud selleni, et õigusemõistmisest võtsid osa kodanluse esindajad. «...Vandekohus,» kirjutas Engels, «on keskklassi privileegiks, kuna rakendatakse vajalikud abinõud, et vandemeesteks valitaks ainult «auväärseid isikuid».¹ Seetõttu on vandekohtu eesmärgiks mitte rahvaesindajate kaasatõmbamine kohtu tööst osavõtmisele, vaid see, et varjata, maskeerida kohtu klassiloomust.

Ameerika jurist J. T. Young, kirjeldades oma raamatus «Ameerika uus valitsus ja tema tegevus», mis ilmus 1942. aastal, vandekohtu komplekteerimise korda Ameerika Ühendriikides, osutab üsna selgesti võimalusele, et konkreetse asja arutamiseks on täiesti võimalik välja valida soovitatav vandekohtu koosseis, kus oleksid suures ülekaalus varakate klasside esindajad. J. T. Young kirjutab: «Enamikus osariikides on vandemeeste kolleegiumi (pingi) koostajaks krahvkonna ametnik. Esmalt paneb ta kasti teatud arvu sedeleid, millele on kirjutatud valimisõigust omavate kodanike nimed. Siis keerutab ta kasti, niinimetatud «vandemeeste ratast», ja võtab sealt välja kindla arvu sedeleid, nii palju, kui on vaja vandemeeste nimekirja koostamiseks. See kord, mis esimesest pilgust näib olevat erapooletu ja õiglane, annab võimaluse manipuleerimiseks ning seda väga lihtsal viisil, kuna «rattasse» pannakse nende isikute nimed, keda on soovitatav võtta vandemeeste nimekirja. Seega võib selleks volitatud ametnik, kellel on kindel poliitiline suund või kes on ära ostetud, moodustada vandemeeste kolleegiumi ükskõik missuguses soovitavas koosseisus.»

Eredaks näiteks selle kohta on vandekohtunike valik Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei juhtide kohuasjas, mis toimus 1949. aastal.

Kaitsjate poolt esitatud analüüs näitas, et 28 nimekirjas, mis hõlmas 7487 isikut, kes olid kantud vandemeestena nimekirja New Yorgi lõunarajooni elanike hulgast, kus protsess toimus, moodustasid kapitalistid ja jõukad isikud 46% nimekirja kantud vandemeeste üldarvust, kusjuures samal ajal moodustasid need isikud ainult 10% nimetatud rajooni elanikkonnast; füüsilise tööga tegelevate inimeste hulgast, kes moodustasid 55% elanikkonnast, olid ainult

¹ K. Marx ja F. Engels, Teosed, V kd., lk. 20 (v. k.).

5% võetud vandemeeste nimekirja. Kaitsjad tõendasid, et nende kvartalite elanikke, kus elunevad peaaesjalikult vaesed ja neegrid, ei olnud üldse võetud nimekirja ja seetõttu ei saa nad ka vandemeestena osa võtta kohtu tööst.

Kuivõrd kõrge on varaline tsensus vandekohtunikele Inglismaal, võib otsustada selle järgi, et Cambridge'i ühe rajooni 5000 parlamendivalijast üksnes 188 isikut võisid olla vandemeesteks.

Kuid isegi vandemeeste nimekirja võtmine ei oma praktiliselt suurt tähtsust: vandemeeste valik järjekordse assize'ide kohtu või kvartalisessiooni kohtu istungjärgu jaoks toimub krahvkonna šerifi (administratiivne-politseiline ametnik) äranägemise põhjal. Sellest tuleneb, et kohalikul haldusorganil on võimalus spetsiaalselt välja valida vandekohtunikke nende asjade arutamiseks, mille tulemusest on kodanlikud võimud huvitatud.

Hoolimata sellest on vandekohus ikkagi kõige demokraatlikum kohtuvorm, mis üldse on võimalik kapitalistliku ühiskonna tingimustes. Ta rahuldab kodanlust seni, kui kohtu poolt teostatav poliitika leidis toetust kesk- ja väikekodanluse laiade kihtide poolt, kelle hulgast komplekteeriti vandemeeste valdav enamus. Niipea aga, kui olukord kujunes selliseks, et need ühiskonnakihid sattusid vastuollu valitsuse, järelikult ka kohtu poolt teostatava poliitikaga, muutus vandekohus takistuseks kodanluse valitsevale ladvikule.

Vandekohtute tegevus häiris kodanluse valitsevat ladvikut eriti tunduvalt imperialismi perioodil. Seepärast püüab kodanlus alates XIX sajandi lõpust ja eriti pärast Teist maailmasõda vältida vandekohtu kasutamist, piirates asjade ringi, mis alluvad vandekohtule (Ameerika Ühendriigid), või asendada vandekohtut teise, vähem demokraatlikuma kohtuga (Prantsusmaa).

Kohtunike ja rahvakaasistujate valitavus. Vastavalt Konstitutsioonile (§ 105—109) moodustatakse kohtud NSV Liidus valitavuse põhimõttel.

Rahvakohtunikud ja rahvakohtu rahvakaasistujad valitakse rajooni kodanike poolt üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel, salajasel hääletamisel kolmeks aastaks.

Oblasti-, krai-, ringkonnakohtud valitakse vastavate tööraha saadikute nõukogude poolt viieks aastaks.

Liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide ülemkoh-

tud valitakse nende vabariikide ülemnõukogude poolt viieks aastaks. NSV Liidu Ülemkohus valitakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt viieks aastaks.

Erikohtud (sõjatribunalid, transpordi liini- ja ringkonakohtud) valitakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt viieks aastaks. Nende kohtute rahvakaasistujad valitakse krai, oblasti töörahva saadikute nõukogude poolt, liiduvabariikides aga, kus puudub oblastiline jaotus, — liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude poolt.

Rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujaks võidakse valida iga Nõukogude kodanik, kellel on valimisõigus ja kes on saanud valimise päevaks 23 aastaseks. Rahvakohtunikeks ja rahvakaasistujaiks ei saa valida isikuid, kes on kohtu poolt karistatud.

Rahvakohtu valimiste teostamise kord määratakse kindlaks rahvakohtute valimiste määrustikega, mida kinnitavad liiduvabariikide ülemnõukogu presiidiumid.

Valijate nimekirjadesse võetakse kõik kodanikud, nii mehed kui naised, kes on saanud valimiste päevaks 18-aastaseks, kellel on valimisõigus ja kes elavad nimekirjade koostamise momendil valitava kohtu tegevuspiirkonnas.

Valijate nimekirjadesse võtmisel ei oma mingit tähtsust rassiline ja rahvuslik kuuluvus, usutunnistus, haridus, antud territooriumil elamise aeg, sotsiaalne päritolu ega varaline seisund.

Rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide ülesseadmise õigus kindlustatakse töörahva ühiskondlikele organisatsioonidele ja ühinguile: kommunistliku partei organisatsioonidele, ametiühinguile, kooperatiivseile organisatsioonidele, noorsoo-organisatsioonidele ja kultuurilistele ühingutele, aga samuti tööliste ja teenistujate üldkoosolekutele ettevõtete ja asutuste järgi, sõjaväelaste üldkoosolekutele sõjaväeosade järgi, talupoegade üldkoosolekutele kolhooside ja külade järgi, sovhooside tööliste ja teenistujate üldkoosolekutele sovhooside järgi.

Igale organisatsioonile, kes on üles seadnud kandidaadi ja tema kehtiva korra kohaselt registreerinud, samuti igale kodanikule kindlustatakse õigus takistamata agiteerida selle kandidaadi poolt koosolekuil, ajakirjanduses ja teiste vahenditega.

Valimiste määrustikud kehtestavad kriminaalvastutuse (vabadusekaotuse kuni kahe aastani) isikutele, kes vägi-

valla, pettuse, ähvarduse või äraostmise teel püüavad takistada kodanikku teostamast vabalt oma õigust valida ja olla valitav rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujaks. Ametiisikut, kes pani toime rahvakohtute valimisel valimisdokumentide võltsimise või teadlikult ebaõige häälte kokkuvõtmise, karistatakse vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

Rahvakohtuniku väljalangemise korral enne tema volituste tähtaja lõppemist organiseeritakse uued rahvakohtunike valimised hiljemalt kahe kuu jooksul arvates väljalangemise päevast.

Rahvakohtunike valimisi organiseerib liiduvabariigi (kus pole oblastilist jaotust) ülemnõukogu presiidium, krai, oblasti töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee, autonoomsetes vabariikides aga — autonoomse vabariigi ülemnõukogu presiidium, liiduvabariigi (kus pole oblastilist jaotust) kohtuministeriumi, liiduvabariigi kohtuministeriumi krai, oblasti kohtuorganite valitsuse või autonoomse vabariigi kohtuministeriumi esilduse põhjal.

Ringkonna-, krai- ja oblastikohtute, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide ülemkohtute, samuti NSV Liidu erikohtute ja NSV Liidu Ülemkohtu liikmete väljalangemise korral toimuvad uute kohtuliikmete valimised vastavalt oblasti, krai või ringkonna töörahva saadikute nõukogu, liiduvabariigi või autonoomse vabariigi ülemnõukogu või NSV Liidu Ülemnõukogu järjekordsel istungjärgul (NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse § 20).

Maailmas pole ühtki maad, kus kohtute valimised viidaks läbi nii järjekindlalt ja laialdaselt demokraatlikult kui meie Nõukogudemaal.

Rahvakohtute valimised aastail 1948—1949 ja 1951 toimusid Nõukogude kodanike kõrge poliitilise aktiivsuse tingimustes. Need valimised olid nõukogude sotsialistliku demokraatia tõeliseks triumfiks. Rahvakohtute valimistel demonstreerisid nõukogude inimesed kogu maailma ees kõrget poliitilist teadlikkust ja aktiivsust, oma kaljukindlat moraalset ja poliitilist ühtsust, oma koondumist kommunistliku partei ümber. Valimistest võttis osa 98—100 protsenti valijaist. Rahvakohtute koosseisu valiti kommunistide ja parteitute bloki kandidaadid.

NSV Liidus 1951. aasta detsembris toimunud rahvakohtute valimistel valitud rahvakohtunikest oli mehi 70,5 ja naisi 29,5 protsenti.

Valitud rahvakohtunike hulgas oli 1103 nõukogude saadikut, 10 Nõukogude Liidu kangelast, 5743 rahvakohtunikku olid autasustatud NSV Liidu ordenite ja medalitega.

Rahvakohtute valimised aastail 1948—1949 ja 1951 näitasid veelkord NSV Liidu Konstitutsiooniga kehtestatud riikliku ja ühiskondliku korra vaieldamatuid eeliseid ja järjekindlalt demokraatlikku iseloomu.

Kohtunike valitavuse printsiip Nõukogude Liidus, väljendades nõukogude kohtu tõelist demokratismi, on kõige täiuslikum vorm kohtuniku ametikoha täitmiseks demokraatlikul teel.

Nõukogude kohtu seos rahvaga leiab väljendust mitte üksnes kohtunike valitavuses ja rahvakaasistujate osavõtus kohtu tööst, vaid samuti nende aruandluses oma valijatele: rahvakohtunikud on kohustatud perioodiliselt esinema aruannetega oma ja rahvakohtu tööst. Rahvakohtunik on tihedalt seotud rahvaga ja rahvas kontrollib tema tööd.

Kodanlikud valitsused eelistavad kohtunike määramist, mitte aga nende valimist. Kui 1946. aasta novembris välisministrite nõupidamisel kerkis üles küsimus, missuguses korras tuleb täita kohtunike ametikohti Triesti vabal territooriumil, siis kaitses Nõukogude delegatsioon visalt kohtunike valitavuse printsiipi, kuna Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia delegatsioonid püsisid kangekaelselt seisukohal, et kõik kohtuniku ametikohad tuleb täita määramise teel. Birns ja Bevin arvasid täiesti põhjendatult, et kohtunike määramise süsteemi korral on reaktsioonil palju hõlpsam sokutada oma agente kohtunike ametikohtadele. Bevin viitas seejuures Inglismaal kehtivale kohtunike määramise korrale. «Inglismaal ei ole valitud kohtunikke,» ütles ta.

«Nõukogude Liidus on kõik kohtunikud valitavad,» vastas selle peale seltsimees Molotov.

Neis kodanlikes riikides, kus kohtunikud formaalselt valitaksegi (mõnedes Ameerika osariikides ja Šveitsi kantonites), toimuvad valimised sel viisil, et kohtuniku ametikohale võidakse valida üksnes kapitalistide teenrit. Suuri rahasummasid neelav valimiskampaania viiakse läbi kohalike tegelinskite ja kapitalistlike ühenduste kulul, kes on huvitatud sellest, et kohtunikuks oleks nende sõnakuulelik agent. Isegi kodanlik ajakirjandus on korduvalt pidanud tunnistama, et valimiste puhul leiab aset valijate otsene äraost-

mine, šantaaž, äraostetud gangsterite jõukude poolt surnud valijate nimel hääletamine, võltsimised häältelugemisel jne.

Eeltoodu alusel on ka selge, miks kodanlikes maades saavad kohtunikeks isikud, kes on tihedalt seotud kohalike pankurite, kaupmeeste ja töösturitega ning nende ühendustega, sageli kaubanduse ja tööstusfirmade endised teenistujad.

Ajakirjanduses märgitakse sageli juhtumeid, kus gangsterite jõugud, kes Ameerika Ühendriikides «bisnessi» eesmärgil on organiseeritud samuti kui kapitalistlikud ühendid ning on nendega tihedalt seotud, sokutavad oma kandidaadid kohtunike ametikohtadele.

Loomulik, et sedalaadi «kohtunikud» varjasid ja varjavad ka edaspidi oma tõeliste peremeeste iga kuritegu.

Kohtupidamine liiduvabariigi või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles. Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 110. paragrahvile toimub kohtupidamine liiduvabariigi või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, kusjuures isikutele, kes seda keelt ei oska, tagatakse täielik tutvumine kohtuasja materjalidega ja kõige sellega, mis kohtus toimub. Liiduvabariikide konstitutsioonid kehtestavad samuti kohtupidamise rahvusringkonna või isegi rahvusrajooni keeles.

Need tõeliselt demokraatlikud eeskirjad annavad kaebelalusele võimaluse kaitsta ennast temale esitatud süüdistuse vastu, kostjale — põhjendada oma vastuväiteid tema vastu esitatud hagnosis. Ühtlasi on sellega tagatud kohtusaa- lis viibivate kodanike vajalik kasvatuslik mõjutamine, kuna kõik, mis kohtus toimub, on neile arusaadav.

Kodanlikes riikides, eriti just asumaades, toimub kohtupidamine valitseva rahvuse keeles, niinimetatud riigikeeles, mida kohalik elanikkond tunneb halvasti või ei tunne üldse. Kaebelalustel on neil juhtudel tegelikult võetud võimalus ennast kaitsta neile esitatud süüdistuse vastu, sest nad ei saa aru, milles ja missuguste tõendite põhjal neid süüdistatakse. Kohtupidamises riigikeeles väljendub kodanlike riikide rahvusliku rõhumise poliitika.

Tüüpiline on näiteks järgmine fakt. Belgias võeti sõdurflaamlane, kes ei osanud prantsuse keelt, vastutusele prantsuskeelse käsu mittetäitmise pärast ja anti sõjatribunali alla, kus kogu asjaajamine toimus samuti prantsuse keeles. Sõdur mõisteti süüdi, kusjuures ta ei saanudki teada, milles teda süüdistati.

Kommunistlik partei on korduvalt juhtinud tähelepanu vajadusele teostada kohtupidamist antud vabariigi või oblasti elanikkonna emakeeles. Nii näiteks, VK(b)P X kongressi teesides «Partei järjekordseist ülesandeist rahvusküsimuses» kirjutab J. V. Stalin: «... organiseerida oma maal emakeeles töötavad kohtud, administratsioon, majandus- ja võimuorganid, mis on komplekteeritud kohalikest inimestest, kes tunnevad kohaliku elanikkonna eluviisi ja hingeelu».¹

Kommunistliku partei rahvuspoliitika väljendub kohtualal nii selles, et kohtupidamine toimub keeles, mis on arusaadav elanikkonna enamusele, kui ka selles, et kindlustatakse selline kohtunike koosseis, kes on pärit «kohalike inimeste» hulgast ja kes seetõttu tunnevad «kohaliku elanikkonna eluviisi, kombeid, harjumusi ja keelt...» Nii näiteks rahvakohtute valimistel 1951. aastal valiti rahvakohtunikeks põhirahvuse hulgast: Armeenia NSV-s — 98,2%, Tadžiki NSV-s — 92,9%, Gruusia NSV-s — 88,7%, Leedu NSV-s — 85,7%, Läti NSV-s — 76% jne.

Asjade avalik arutamine kõigis kohtuis. Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 111. paragrahvile: «Asjaarutamine NSV Liidu kõigis kohtuis on avalik, kuivõrd seadus ei ole teinud erandeid...»

Need erandid on kriminaalasjade arutamisel võimalikud ainult kahel juhul: 1) kui arutatakse asja, milles puudutatakse küsimusi, mis on riiklikuks või sõjaliseks saladuseks, ja 2) kui kohus arutab seksuaalkuritegusid.

Tsiviilasju arutatakse üldreeglina avalikul kohtuistungil. Harva erandina on ette nähtud tsiviilasja arutamine kinnisel kohtuistungil ja seda poolte palvel või kohtu initsiatiivil, kui kohtuliku arutamise avalikkus võib kaasa tuua riikliku saladuse avaldamise, samuti ka siis, kui asja arutamine puudutab hageja või kostja elu intiimseid külgi. Igal sellisel juhul kuulutatakse kohtuotsus välja avalikult.

Kohtuprotsessi avalikkuse printsiibi tõttu on igal kodanikul (välja arvatud lapsed kuni 14-aastani) õigus viibida kohtuistungisaalis kriminaal- või tsiviilasja arutamise ajal ja ajakirjanduse organitel õigus kirjeldada kohtuprotsessi käiku.

Viibides kohtusaalis on kodanikel võimalus kontrollida, kuidas teostavad õigusemõistmist nende poolt valitud koh-

¹ J. V. Stalin, Teosed, 5. kd., Tallinn, 1948, lk. 24.

tunikud. Kohtuliku asjaarutamise avalikkus tugevdab suurel määral nõukogude kohtu kasvatuslikku tähtsust ja aitab kaasa tõe väljaselgitamiseks arutatavas asjas.

Neidsamu eesmärke kindlustab ka poolte — süüdistaja ja kaitsja — osavõtt kohtuistungist. Riiklikku süüdistust toetab prokurör. Nõukogude riigis on prokuratuuri peale pandud kõrgema järelevalve teostamine kõigi ministeeriumide ja neile alluvate asutuste, samuti ka üksikute ametisikute ja ka NSV Liidu kodanike seaduspärase tegevuse üle. Prokuratuuri üheks tähtsamaks kohustuseks on süüdistuse toetamine kohtus.

Prokuröri ülesanne on abistada kohut tõe väljaselgitamisel arutatavas kohtuasjas. Nõukogude prokuratuur ei või süüdistada kõigil juhtudel, süüdistada ükskõik mis hinna eest. Tal on õigus loobuda süüdistusest. Kohus ei ole seotud prokuröri süüdistusest loobumisega, ta võib langetada süüdimõistva otsuse.

Kohtu kasvatuslik mõju on seda suurem, mida rohkem inimesi võtab osa kohtuprotsessist, mida laialdasemalt on tagatud kohtuistungite avalikkus.

Kohtuprotsessi avalikkus on võimas vahend võitluseks kapitalismi igandite vastu, kõigi vana ühiskonna paisete vastu. Ühiskondliku mõjutamise jõud on neil juhtudel hiiglasuur. Seepärast viib kohus sageli läbi väljasõiduistungeid, määrab suurt tähtsust omavaid kohtuasju kuulamisele ettevõtetes ja asutustes. Seda tehakse selleks, et elanikkond võiks osa võtta kohtuistungist.

Kohtuprotsessi avalikkus on tähtis ka veel selle poolest, et kodanike ja ajakirjanduse-esindajate viibimine kohtusaalis asetab kohtu töö rahvahulkade kontrolli alla, sunnib kohtunikke tundma kõrgendatud vastutust oma töö kvaliteedi eest, iga toimingu eest, mida nad sooritavad kohtuliku asjaarutamise ajal.

Kohtu avalikkus on nõukogude kohtu organisatsiooni üheks põhiliseks demokraatlikuks printsipiiks, millele rajati nõukogude kohus oma olemasolu esimestest päevadest alates.

Kodanlikes riikides ei ole ega saagi olla tõeliselt avalikku kohut. Kohtuistungitel viibimine, isegi neil juhtumitel, kui kohtuistungid on formaalselt avalikud, on töötajatele äärmiselt raskendatud, sest kohtuistungeid peetakse tööajal ja sissepääs kohtusaali toimub tavaliselt lubadega, mida antakse ainult valitseva klassi esindajatele.

Kommunistide kohtuprotsessidel on kohtusaal täis kodanliku müüdava ajakirjanduse esindajaid, kapitaliste, politsei salaagente. Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei juhtide kohtuprotsessi ajal kaitsesid kohtuhoonet publiku eest politseinikud.

Kaebaluse õigus kaitsele. Nõukogude kohtu tähtsamate demokraatlike aluste hulka, mis on kinnitatud NSV Liidu Konstitutsiooniga, kuulub kaebaluse õigus kaitsele. Nagu on märgitud eespool, määrab NSV Liidu Konstitutsiooni 111. paragrahv, et «asjaarutamine NSV Liidu kõigis kohtuis on avalik...», kusjuures kaebalusele tagatakse kaitse õigus».

Selleks, et mitte lubada süütu isiku süüdimõistmist, annab nõukogude seadus kaebaluse käsutusse kõik võimalused ennast kaitsta temale esitatud süüdistuses. Nõukogude seadus annab kaebalusele terve rea õigusi, mis abistavad tal tõendada oma süütust, kaitsta oma seaduslikke huvisid, ja samuti ka õiguse esineda kohtus kaitsjaga.

Kaebaluse oluliste õiguste hulka kuuluvad: õigus teada, milles teda süüdistatakse; õigus taotleda, et nii uurija kui ka kohus kuulaksid üle need tunnistajad, keda kaebalune üles annab; õigus tutvuda asja materjalidega enne toimiku kohtusse saatmist, õigus aktiivselt osa võtta tõendite kontrollimisest kohtulikul asja uurimisel; õigus kohtuotsuse peale edasi kaevata jne.

Meie seadus ei proklameeri mitte üksnes kaebaluse õigust kaitsele, vaid ta kindlustab ühtlasi selle õiguse teostamise. Advokatuur on see eriline organisatsioon, kes on kutsutud kodanikke abistama nende kaitseõiguse teostamisel, osutama kodanikele juriidilist abi ja teostama poolte esindust tsiviilprotsessis.

Juriidilise abi andmiseks elanikkonnale moodustatakse oblastites, kraidest advokaatide kolleegiumid ja vabariikides, kus ei ole oblastilist jaotust, vabariiklikud advokaatide kolleegiumid. Igas linnas ja rajoonis tegutsevad advokaatide kolleegiumide õigusnõuandlad.

Advokaatide kolleegiumid täidavad oma ülesandeid elanikkonnale juriidilise abi osutamise alal järgmiselt: juriidilise konsultatsiooni (nõuannete, teatiste ja seletuste andmine jne.) teel; kodanike, asutuste, organisatsioonide ja ettevõtete palvel avalduste, kaebuste ja teiste dokumentide koostamise teel; advokaatide osavõtu teel kohtuprotsessi-

dest kaebealuste kaitsjatena, kostjate, hagejate ja muude asjast huvitatud isikute huvide esindajatena. Kaitsjatena võivad kohtus esineda samuti kaebealuse lähemad sugulased ja teised isikud, kellede ülesandeks on osutada juriidilist abi kaebealusele.

Kui kaebealune pöördub advokaatide poole abi saamiseks, ei ole advokaadil õigust keelduda sellisest abistamisest. Neil juhtudel, kui kaebealusel pole võimalik tasuda advokaadile tasu tema teenete eest, võib kohus talle määrata kaitsja. Mõningatel juhtudel on kohus ise kohustatud määrama kohtualusele kaitsja.

Kodanlikus kohtus on kaebealuselt, kui ta on töötaja, võetud võimalus ennast kaitsta nende kärbitud ja silmakirjalike õiguste abil, millede kasutamine tal formaalselt on lubatud.

Kaebealuse õigusetu seisund kodanlikus protsessis väljendab kodanliku kohtu antidemokraatlikku ja reaktsioonilist loomust.

Missugusest kaitseõigusest võikski rääkida Ameerika Ühendriikides, kui kommunistliku partei juhtide kohtuprotsessil kohtunik Medina ei andnud isegi kaitsjate poolt esitatud tunnistajatele sõna?

Missugusest kaitseõigusest võikski rääkida Ameerika Ühendriikides, kui advokaate, kes julgevad esineda kaitsjatena kommunistide ja progressiivsete organisatsioonide tegelaste kohtuprotsessides, igati jälitatakse ja isegi vanglasse pistetakse?

Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei juhtide kohtuprotsessil määras kohtunik Medina viiele advokaadile ja ühele kohtualusele, kes kaitses ennast kohtus ilma advokaadi abi kasutamata, vanglakaristuse ühest kuni kuue kuuni selle eest, et nad olevat «kohut solvanud». Tuleb märkida, et advokaatidele ei võimaldatud ennast kaitsta ega anda kohtule oma seletusi nimetatud küsimuses, kusjuures kohtunik Medina ise hiljem tunnistas, et tema poolt süüdimõistetud advokaatide ainukeseks süüks oli see, et nad nõudsid asjaolude selgitamist, millede selgitamine oli ilmselt ebasoovitav süüdistusele ja kohtule, kes täitsid oma Wall Streeti peremeeste käsku — süüdi mõista Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei juhid.

Töötajate hulgast pärit kaebealusel puudub praktiliselt võimalus kasutada kodanlikus kohtus advokaadi teeneid, kellele tuleb tasuda väga suurt honorari.

Kapitalistlikes maades on uurimisorganite, politsei, salaluure ja teiste taoliste arveteõendamise vahendite võimas aparaat suunatud nende vastu, kes väljendavad ühel või teisel viisil meelepaha nendes maades kehtiva korra üle.

Mõnitamine, ähvardused, julm piinamine — kõik lastakse käiku, kui kõne all on ekspluateeritavate vastupanu mahasurumine.

1953. aasta aprillis vaatas sõjaväekohus Ateenas (Kreekas) revisjoni korras läbi rühma poliitiliste vangide süüteoasja, kes 1949. aasta oktoobris olid «38 protsessis» surma mõistetud.

Ajalehed märkisid, et süüdistuse tunnistajad ei olnud võimelised esitama fakte, mis oleksid tõendanud kohtualuste süüd. Kui kaitsjad nõudsid konkreetsete faktide esitamist, mis oleksid kinnitanud süüdistust, siis teatasid tunnistajad, et nad «ei mäleta» neid fakte selle pärast, et olevat «möödunud palju aega».

Oma kõnes avaldas kaebealune Iliopulos: «Ma kannataisin julma piinamist asfalis (kreeka ohrankas).

Mina ennast esitatud süüdistuses süüdi ei tunnista. Olen kommunist ja minu üle mõistetakse kohut ainult selle pärast, et ma ei loobunud oma poliitilistest tõekspidamisest.»

Kaebealune Muretidis, mitte omaks võttes temale esitatud süüdistust riigi terviklikkusele ja sõltumatussele «kallalekipsumises», ütles: «See süüdistus on põhjendamata, laimav ja solvav kommunistlikule parteile ja minule. Kommunistid on rahvusliku sõltumatuses alati väga printsipiaalsed, samal ajal kui neil, kes kommuniste süüdistavad, see omadus puudub.»

Kuninglik komissar (prokurör) avaldas kohtus esinedes, et kuna kohtualused on tunnistanud ennast kommunistliku partei liikmeteks, siis pole teisi tõendeid nende süü kohta enam vaja. Komissar tegi ettepaneku jätta kaheksa kohtualuse suhtes surmaotsus jõusse, teistele määrata mitmesuguste tähtaegadega vanglakaristus.

Kaitsjad avaldasid, et puuduvad absoluutselt igasugused andmed selle kohta, mis kinnitaksid kohtualuste süüd, ja nõudsid seetõttu nende vabastamist; kuid kohus ei pidanud vajalikuks arvestada kaitsjate väiteid.

Kohus mõistis Iliopulose, Strelakise, Famelise, Zeugose, Barunakise ja Muretidise eluks ajaks vangi; Joanidise ja Saradzise — 20 aastaks vangi; Harlampidi ja Mydeni —

16 aastaks ja Arfanidise 6 aastaks vangi. Drosopulos mõisteteti õigeks.¹

Kohtunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele. NSV Liidu Konstitutsiooni 112. paragrahv märgib: «Kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele.» Nõukogude kohus on sõltumatu ükskõik mislaadi mõjutustest, kui ta langetab otsuse konkreetsetes asjas.

Mitte keegi — ei kohalikud võimuorganid, ei kõrgemal-seisev kohus, ei kohtuministerium² ega teised organid ei anna ega võigi anda kohtule direktiive ühe või teise konkreetse asja otsustamiseks. Seetõttu võtavad nõupidamise toas kohtuotsuse tegemisest osa ainult kohtunikud; see säte on seaduse poolt kehtestatud selleks, et kohtunikud võiksid otsuseid vastu võtta rahulikus õhkkonnas.

Kohtunike sõltumatus tagatakse nende ametikohale erilise stabiilsuse loomisega. Keegi ei või vabastada kohtunikku tema ametikohalt. Ainult valijad võivad kohtuniku ära kutsuda, kui ta halvasti täidab oma kohuseid. NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse 17. paragrahv märgib: «Kohtunike ametist vabastamine ja rahvakaasistujate vabastamine nende kohuseist ei ole lubatud muul viisil kui valijate poolt ärakutsumisega või nende kohta tehtud kohtuotsuse alusel.»

Rahvakohtunike vastu kriminaaljälitamise algatamine võib aset leida vaid liiduvabariigi prokuröri määruse põhjal liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi kinnitusel.

¹ «Komsomolskaja Pravda», 19. aprillist 1953. a.

² Kohtusüsteemi õige funktsioneerimine nõuab peale üksikute asjade arutamise ka terve rea organisatsiooniliste funktsioonide täitmist, mis ei ole vahetult seotud konkreetsete kohtuasjade otsustamisega. Nende funktsioonide hulka kuuluvad eelkõige kohtute töö kontrollimine ja organiseerimine.

Sel eesmärgil NSV Liidu Kohtuministerium ja liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtuministeriumid ning nende kohtuorganite valitsused oblastite ja kraide töörahva saadikute nõukogude juures teostavad kohtute revideerimisi, kontrollivad kohtute poolt seaduste rakendamise õigsust, asjade arutamise tähtpäevi jne.

NSV Liidu Kohtuministerium ja tema kohalikud organid hoolitsevad rahvakohtute ruumide eest, varustavad kohtuid koodeksite ja juriidilise kirjandusega, hoolitsevad kohtutöötajate kaadri kvalifikatsiooni tõstmise eest jne.

Kohtuministerium juhib ja teostab järelevalvet advokatuuri, notariite ja kohtutäiturite tegevuse üle.

NSV Liidu Kohtuministerium, liiduvabariikide kohtuministeriumid ja nende kohalikud organid võtavad tarvitusele kõik abinõud kohtuorganite töö parandamiseks.

Rahva poolt valitud nõukogude kohtunik peab kalliks pidama rahva usaldust ja olema kodumaa ausa teenimise eeskujuks, täpselt ja kõrvalekaldumata täitma nõukogude seadusi, olema moraalselt puhas ja laitmatult käituma, et mitte üksnes formaalselt, vaid ka moraalselt omada õigust kohut mõista ja teisi kaaskodanikke kasvatada. Kohtuniku teenistusalane hooletus ja ebaväärikas käitumine kisub alla kohtu autoriteeti, kahjustab õigusemõistmist ja peab seetõttu endaga kaasa tooma range vastutuse.

Töödistsipliini rikkumise, kohtu töö laokile jätmise, hooletuse ning distsiplineerimatuse ja nõukogude kohtunikele ebaväärika käitumise eest kannab kohtunik vastutust distsiplinaarkorras.

Kohtunike poolt kordasaadetud distsiplinaareksimused vaatab läbi kõrgemalseisva kohtu juures asuv distsiplinaarkollegium.

Nõukogude seadused loovad kõik vajalikud eeldused selleks, et kohtunikud võiks vastavates tingimustes, kõrvaliste isikute vahelesegamiseta kaaluda kõiki tõendeid, mis on asjas esitatud, nii poolt kui vastu, ja oma sise-mise veendumuse põhjal, ranges vastavuses asjaoludega, võtta vastu see või teine seadusel põhinev otsus.

Kohtu poolt tehtud otsus, kui see ei vasta asjaoludele või kui asja otsustamisel on rikutud kaebaluse õigusi või teisi seaduse sätteid, võidakse kõrgemalseisva kohtu poolt tühistada süüdimõistetu, hageja või kostja kaebuse või prokuröri protesti põhjal. Kuid kõrgemalseisev kohus, tühistades otsuse ja saates asja uueks otsustamiseks ühes vastava viitega seaduse rikkumisele või kohtu poolt mitteuuritud asjaoludele, ei ole õigustatud tegema kohtule korraldust, missuguse otsuse peab kohus langetama. Alamalseisev kohus võib uuel kohtulikul asjaarutamisel jõuda nendele-samadele järeldustele, millele jõuti asja esimesel arutamisel.

Kõrgemalseisev kohus, kontrollides ja suunates alamalseisvate kohtute tegevust, jälgib rangelt kohtunike sõltumatus printsiibi täitmist ja nende allumist ainuüksi seadusele, tühistades iga kohtuotsuse, mis on tehtud seaduse rikkumisega.

Nõukogude kohus kui sotsialistliku riigi organ teostab oma funktsioone seaduse alusel.

Kommunistliku partei juhtiv ja suunav tegevus on kohtu edukaks tööks otsustava tähtsusega.

Kommunistliku partei elustavalt suunav ja organiseeriv jõud väljendus ja väljendub nõukogude kohtu ülesannete määratlemisel, nõukogude õigusorganite kaadri tugevdamisel ja kasvatamisel jne.

Nõukogude kohus viib oma ülesanded ellu lähtudes kommunistliku partei, meie riigi juhtiva ja suunava jõu, poliitikat. Kuid iga kriminaal- ja tsiviilasja arutamisel ja otsustamisel on kohtunikud sõltumatud ja alluvad ainult seadusele.

Kodanlikud riigid värbavad oma kohtuaparaadi isikutest, kes näitavad varakate klasside teenimises üles suurt agarust ja kuuluvad ise mõisnike ja kodanlaste hulka. Kodanlikes riikides on kohtunikud kapitalistide ja mõisnike huvide, varatute ekspluateerimisele rajatud kodanliku korra ägedad kaitsjad.

Mõnede kodanlike riikide seadustega deklareeritud kohtunike sõltumatuse printsiip ei takista mingil määral valitust kohtuaparaati tervenisti oma käes hoidmast.

Kohtunike valimissüsteemi hindamisel neis Ameerika Ühendriikide osariikides, kus kohtunikud on valitavad, tuleb arvesse võtta ameerika valimissüsteemi, mis on rajatud kahe reaktsioonilise partei (vabariikliku ja demokraatliku partei) konkurentsile, mille juures kulukas valimiseelne agitatsioon, valijate otsene äraostmine jne. teevad võimatuks valida kohtunikuks selline kandidaat, kes ei ole vastuvõetav kapitalistide ja gangsterite kildkonnale. Ameerika jurist G. Jessup oli sunnitud tunnistama, et «teoreetiliselt valitakse nad (kohtunikud — *D. K.*) rahva poolt. Tegelikult aga valib neid alati välja boss».

Kohtunike tasu süsteem, mis enamikus osariikides oleneb kohtutoimingute arvust, muudab sageli kohtu pooläriliseks ettevõtteks. Mõnes osariigis saavad kohtunik ja prokuröri tasu iga nende poolt arutatud asja eest, kusjuures õigeksmõistva otsuse korral saavad nad väiksemat tasu kui süüdimõistva otsuse puhul. Milleni see viib — sellest pole vaja rääkidagi.

Prantsuse kohtunike poliitilise palge üle võib otsustada Kabatsinski kohtuasja põhjal. 1948. aasta märtsis langetas kohus Prantsusmaal surmaotsuse poola kaevurile, prantsuse «vastupanuliikumise» osavõtjale Jan Kabatsinskile. Kabatsinski oli süüdi mõistetud selle eest, et ta tappis fašisti — Vichy politsei agendi, kes saksa okupatsiooni ajal julmalt mõnitas vange. See agent oli «vastupanuliikumise»

põrandaaluse kohtu poolt surma mõistetud. Poola ajalehed märkisid, et prantsuse «vastupanuliikumisest» osavõtjale surmaotsuse langetamine fašistliku timuka tapmise eest on prantsuse kohtupoliitika iseloomulikuks jooneks, mis on teadlikult suunatud fašistlike elementide kaitsmisele, et nendest luua reservi, kes võitleks Prantsusmaa töötajate vastu.

Pärast Teist maailmasõda on kodanlikud kohtunikud terves reas kohtuprotsessides (eriti Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei juhtide kohtuprotsessis 1949. aastal) demonstreerinud ilmekalt oma truualamlikkust kodanluse valitsevate ringkondade ees, mõistes teadlikult süüdi süütuid isikuid ainuüksi selle pärast, et nad — nendes piirides, mis on püstitanud kodanlikud seadused — väljendasid protesti töötajate ennekuulmata ekspluateerimise, sõjapsühhoosi lõkkele puhumise, uue maailmasõja ettevalmistamise vastu.

Kohtu ühtsus ja võrdsus kõigile NSV Liidu kodanikele. NSV Liidus teostatakse õigusemõistmist põhialustel, mille järgi kohus on kõigile ühtne ja võrdne, sõltumata kodanike sotsiaalsest, varalisest ja teenistuslikust seisundist, nende rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest.

See on väga tähtis printsiip, mille abil saavutatakse tõeline õigusemõistmine.

Mõnedes ekspluataatorlikes riikides on kodanlus kehtestanud erilised, privilegeeritud kohtud konfliktide lahendamiseks kodanluse klassi kuuluvate esindajate vahel.

Kuid ka nendes kodanlikes riikides, kus formaalselt on deklareeritud kõigi kodanike võrdsus kohtu ees, ei suhtu kohus kaugeltki ühesuguselt varaka klassi ja varatu klassi esindajatesse.

Nii Inglismaal kui ka Ameerika Ühendriikides seisab kohus avalikult rikaste poolel ja tema suhtumine vaestesse pole sugugi erapooletu. Juba Engels märkis, et kui Inglismaal «rikas kutsutakse, või õigemini, palutakse kohtusse, siis avaldab kohtunik talle kahetsust, et tal tuli teda tülitada ning püüab igati keerata asja tema kasuks, ja kui kohtunikul ikkagi tuleb teda süüdi mõista, siis ta jällegi avaldab lõputult kahetsust jne. Lõppkokkuvõttes määrab kohtunik talle tühise rahatrahvi, mida kodanlane lahkudes põlglikult heidab lauale. Kuid kui mõnd vaest on vaja tuua rahukohtuniku palge ette, siis tuleb tal peaaegu alati veeta kohtupäevale eelnev öö vangimajas koos paljude teiste omasugustega; temale vaadatakse juba algusest

peale kui süüdlasele, ta peale käratatakse ja kõigile tema katsetele ennast õigustada vastatakse põlglikult: «Neid ettekäändeid me juba tunneme.» Asi lõpeb trahviga, mida vaene pole suuteline tasuma ja mis tal tuleb tasa teenida mitme kuu jooksul vanglas paranduslikel töödel . . . Rahukohtunike, eriti just maakohdades asuvate rahukohtunike mitte-erapooletus ületab tõepoolest igasugused piirid ja on niivõrd harilikuks nähteks, et ajalehed kõigist neist juhtumitest, mis ei kujuta endast midagi ebatavalist, kirjutavad täiesti rahulikult, ilma igasuguste kommentaarideta.»¹

Ameerika Ühendriikides soosib kohus avalikult rassilist diskriminatsiooni ja mõistab vähimagi kahtluse korral, ilma igasuguse süütõendita süüdi kohtu alla antud neegreid, hiinlasi, indiaanlasi ja mehhiklasi. Asi läheb isegi nii kaugele, et süüdistajad, kes esinevad kohtus asjas, kus kohtualuseks on neegrid, nõuavad sageli süüdimõistva kohtuotsuse tegemist ainuüksi sel motiivil, et neegrite üle tuleks kohut mõista eriliste seaduste põhjal. Texases kohtumõistmisel valge üle, kes oli tapnud negri, väitis süüdistaja, et lõuna džentelmenid ei tohi hukka mõista kohtualust selle eest, et ta püüdis neegrile kätte näidata paika, kuhu ta kuulub. Tapmiseasjas, mis oli arutusel Kentuckys, tähendas süüdistaja, et maa on üle ujutatud kurjategijate-neepritega. Lähtudes sellest paljasõnalisest avaldusest, nõudis ta neegrist-kohtualusele surmanuhtlust, mille kohus ka langetas. Ühes Oklahomas arutusel olnud vaelevandearias ütles prokurör oma kõnes vandemeestele, et neegrist-kohtualune «peab õnnelik olema juba selle tõttu, et tema üle kohut mõistetakse; oleks see juhtunud Arkansases, oleks rahvahulk ta seal tingimata lintšitud».

1948. aasta novembris lintšiti Ameerika Ühendriikides Georgia osariigis neeger Robert Mallard. Ta tapeti ainuüksi selle pärast, et julges ennast lugeda täieõiguslikuks kodanikuks ja hääletas Ameerika Ühendriikide kongressi valimistel. Ku-Klux-Klani bandiitliku jõugu fašistlikud kõriloikajad varitsesid Mallardit, kui ta koos naise ja lapsega koju tuli. Kapuutsidega varjatud bandiidid lasksid Mallardi maha tema naise ja lapse silme all. Ähvardades Mallardi naisega samuti toimida, sundisid kurjategijad teda vaikima kuritööst. Osariigi võimud, saades teada Mallardi lintšimisest, ei võtnud tarvitusele mingeid abinõusid tapjate karistamiseks.

¹ K. Marx ja F. Engels, Teosed, III kd., lk. 559 (v. k.).

Ameerika Ühendriikides on terve rida neegreid surma mõistetud ilmse valesüüdistuse põhjal valge naise vägistamise pärast.

Selline on Ameerika Ühendriikides «võrdsus» ja «demokraatia».

Valitseva «valge» rassi ja teiste rasside esindajate eba võrdsus kodanliku kohtu ees avaldub veelgi suuremal määral kodanlike riikide asumaades.

Asumaades arutab tavaliselt valdava enamuse asju koloniaalvõimude poolt ametisse määratud «valge» kohtunik. Ainult tühiste asjade arutamine on mõnel pool antud kohalikku elanikkonda kuuluva kohtuniku pädevusse; «valge» üle kohut mõista sellel kohtunikul õigust ei ole.

Nõukogude Liidus ja rahvademokraatia maades on täielikult ellu viidud kõigile kodanikele võrdse kohtu printsiip. Kohtualuse sotsiaalne päritolu, varaline seisund ega rassiline kuuluvus ei anna talle mingit privileegi kohtu ees ega aseta teda mingisse erilisse olukorda, võrreldes teiste kohtualustega.

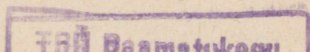
*

Nõukogude kohus, organiseeritud ja tegutsedes Nõukogude Konstitutsiooni — võitnud sotsialismi konstitutsiooni — tõeliselt demokraatlikel printsiipidel, on kõige demokraatlikum kohus maailmas; ta teenib sotsialistliku riigi huvisid ja on lahutamatult seotud rahvaga, viies ellu tema tahet, mis on väljendatud nõukogude seadustega.

1948.—1949. ja 1951. aastal meie maal toimunud rahvakohtute valimised etendasid suurt osa nõukogude seaduslikkuse tugevdamisel ja Nõukogude kodanike kasvatamisel Nõukogude riigi seaduste austamise vaimus.

Rahvakohtute valimised peavad etendama suurt osa sotsialistliku seaduslikkuse edasisel tugevdamisel ja kõigi töötajate kasvatamisel seaduse austamise vaimus. Tuleb tugevdada võitlust nõukogude seadustest kinnipidamise eest kõigi asutuste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt, võitlust riikliku ja töödistsipliini edasise tugevdamise ja põllumajandusliku artelli põhikirjast kõrvalekaldumatult kinnipidamise eest kolhoosides.

Rahvakohtute valimised ja ettevalmistustööd nende valimiste läbiviimiseks peavad kaasa aitama sotsialistliku seaduslikkuse edasisele tugevdamisele ja meie Nõukogude riigi võimsuse kasvule.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Nõukogude kohtu ülesanded	14
NSV Liidu kohtusüsteem	24
Nõukogude kohus — tõeliselt demokraatlik kohus	29

Toimetaja A. Kerge.

Tehniline toimetaja T. Mitt.

Korrektorid H. Allik ja V. Antje.

*

Ladumisele antud 15. XI 1954. Trükkimisele antud 24. XI 1954. Trükiarv 8000 Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 3,25. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 2,67. Arvutuspoognaid 2,91. MB-20850. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn. Pikk 54/58. Tellimise nr. 1883.

Hind 55 kop.

На эстонском языке.

55 kop.

A-20260_v

20260

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00388679 5